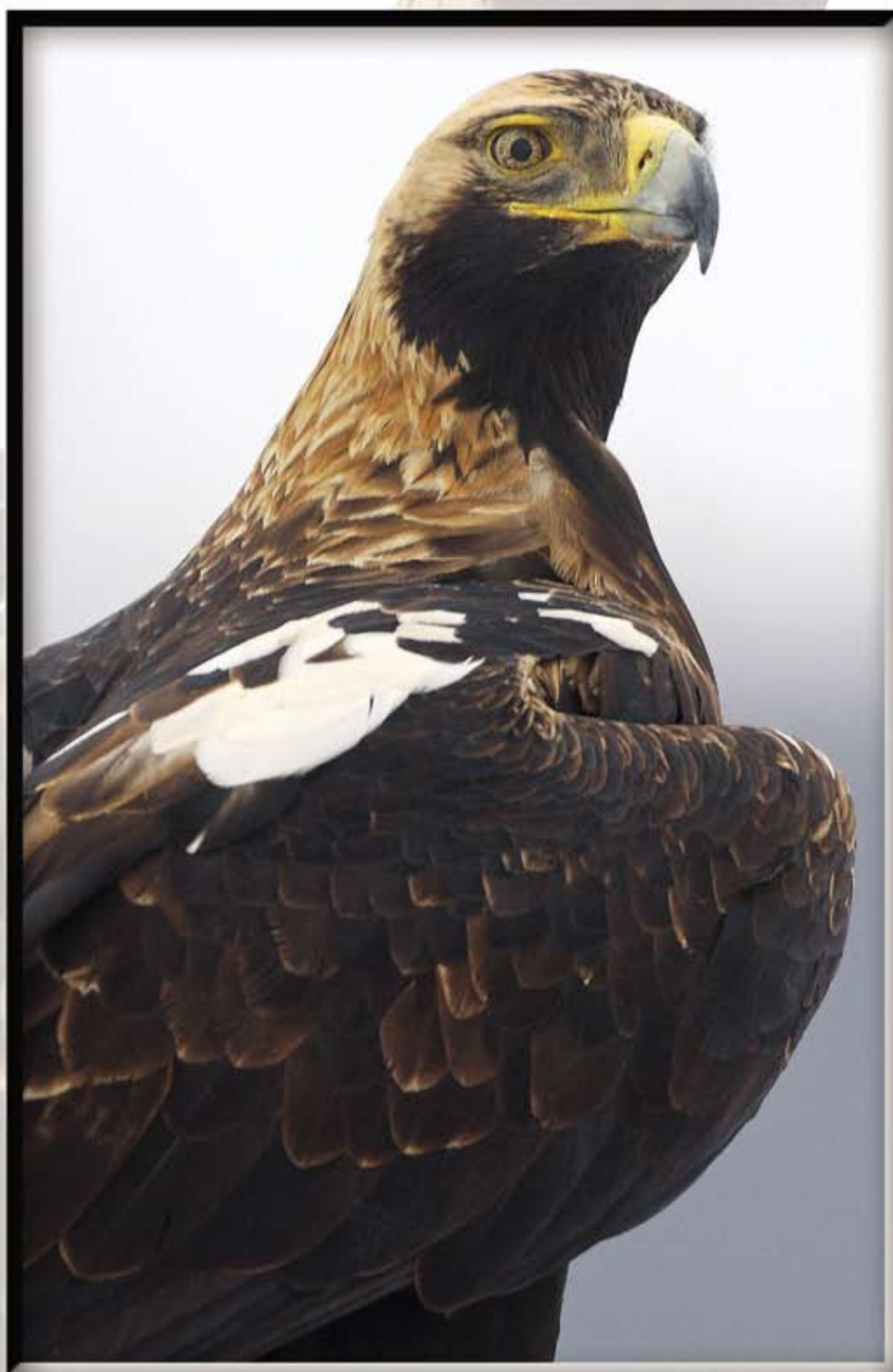

MADÁRTÁVLAT

Madártani és természetvédelmi folyóirat

XVII. évf. 4. szám – 2010/tél

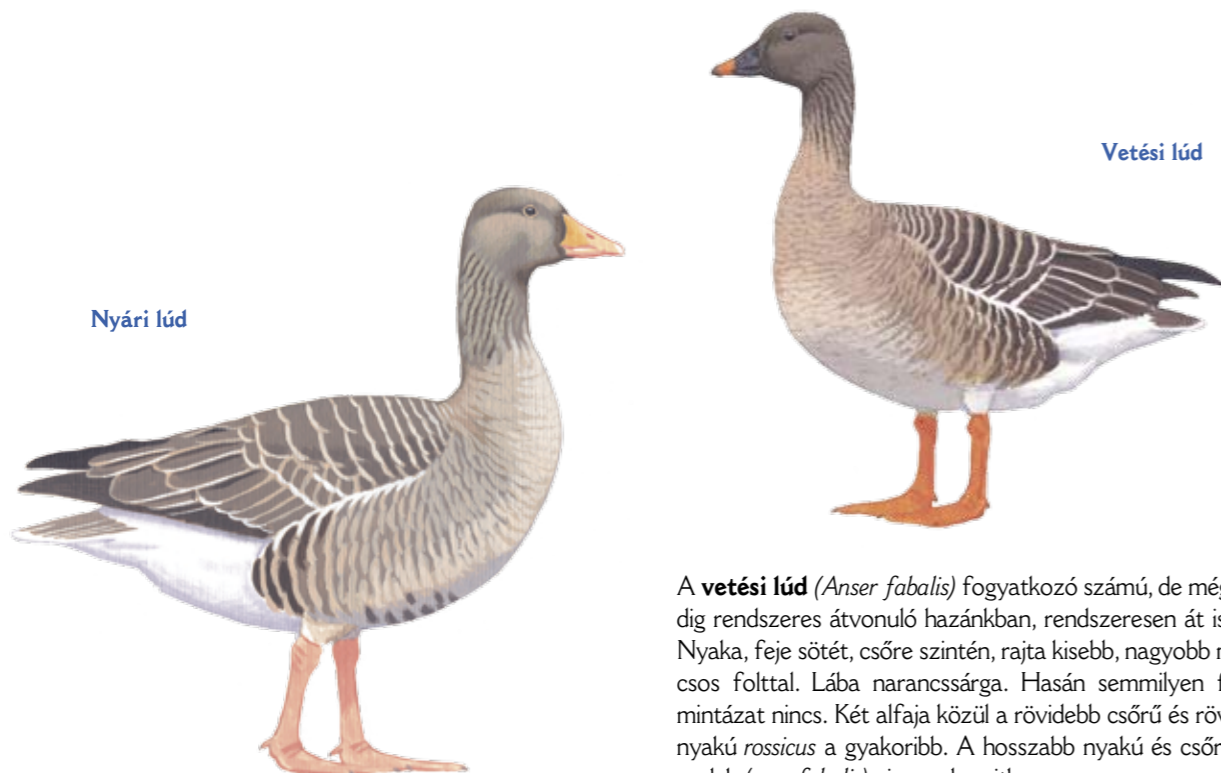

Verebek és emberek • Rakétahálózás a Wash-öbölben • A hópárduc nyomában

MADÁR HATÁROZÓ

VADLUDAK I. – GYAKORI VADLÚDFAJOK

Hazánkban három vadlúd faj egyedeit figyelhetjük meg leggyakrabban, közülük a nyári lúd fészkel hazánkban, míg az északi tájakon költő vetési lúd és nagy lilik vonuló és áttelelő csapatai a késő őszi, téli időszakban nyújtanak felejthetetlen élményt a természetbarátoknak. Madárhatározó rovatunkban ezúttal e három gyakori vadludat mutatjuk be, majd a későbbiekben a vegyes libacsapatokban időnként felbukkanó ritka rokonaikat tárgyaljuk részletesebben.

Nyári lúd

Vetési lúd

A **vetési lúd** (*Anser fabalis*) fogyatkozó számú, de még mindig rendszeres átvonuló hazánkban, rendszeresen át is teleg. Nyaka, feje sötét, csőre szintén, rajta kisebb, nagyobb narancsos foltal. Lába narancssárga. Hasán semmilyen fekete mintázat nincs. Két alfaja közül a rövidebb csőrű és rövidebb nyakú *rossicus* a gyakoribb. A hosszabb nyakú és csőrű törzsalak (ssp. *fabalis*) viszonylag ritka.

A **nyári lúd** (*Anser anser*) az egyetlen hazánkban költő vadlúdfaj. Ez a legvilágosabb, és legnagyobb termetű az 5 közül. Feje, nyaka világos, ez a másik 4 fajtól megkülönbözteti. Szárnya mind alulról, mind fölülről szintén világos, szürke színű. A szárnya alulról kontrasztos, a világosszürke szárnybélés elüt a sötétebb evezőtollaktól. Lába halvány rózsaszínű. Csőre rózsaszínes, enyhe narancsos beütéssel, mindenféle sötét folt nélkül.

Nagy lilik

A **nagy lilik** (*Anser albifrons*) a hazánkban legnagyobb számban átvonuló vadlúdfaj. Az öreg madarak könnyen fölismerhetők a csőrük körül látható fehér foltról (hóka), valamint a hasukon található, változó mértékű fekete mintázatról. Csőre egyszínű rózsaszínes. A fiatal madarak hókéja és hasfoltjai hiányoznak, ilyenkor a vetési lúddal téveszthetők össze. Fejükön a csőr körül sötétebb tollak találhatók, rózsaszínes csőrükön sötétebb mintázat van. A nagy lilik lába narancssárga. Hangja nagyon jellegzetes, talán a legjobb határozóbélyeg (nevét erről kapta).

Grafika: Kókay Szabolcs - www.kokay.hu

Kiadja a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) kiemelten közhasznú társadalmi szervezet

A madárbarát Magyarországiért

1121 Budapest, Költő utca 21.
Tel: 275-62-47
Fax: 275-62-67
www.mme.hu

Főszerkesztő: **Ujhelyi Péter**

Munkatársak:

Bagyura János Kerecsenvédelem
Fatér Imre Tűzokvédelem
Hadarics Tibor Faunisztika
Horváth Márton Parlagias-védelem
Horváth Zsolt Természetvédelem
Karcsa Zsolt Vonuláskutatás
Králl Attila Natura 2000
Lovászi Péter Gólyavédelem
Magyar Gábor Általános madártan
Nagy Károly Monitoring
Orbán Zoltán Társadalmi kapcsolatok
Péchy Tamás Rákospipera-védelem
Szász Péter MME-hírek
Szép Tibor Általános madártan

Tudományos tanácsadók:

Aradi Csaba (Hortobágyi Nemzeti Park, ny. ig.)
Csányi Vilmos (akadémikus, ELTE Etológiai Tanszék, ny. tszvez.)
Csorba Gábor (Magyar Természettudományi Múzeum Állattára)
Csörgő Tibor (ELTE TTK, Biológiai Intézet)
Fekete Gábor (akadémikus, MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet)
Kordos László (Magyar Állami Földtani Intézet)
Láng István (akadémikus, MTA elnöki tanácsadó)
Molnár V. Attila (Debreceni Egyetem, Növényzeti Tanszék)
Papp László (akadémikus, MTA-MTM Állatökológiai Kutatócsoport)
Somogyi Péter (akadémikus, Anatomical Neuropharmacology Unit, University of Oxford)

Fotográfiai tanácsadók:

J. Artyuhin • **Berta Béla** • **Forrásy Csaba**
Imre Tamás • **Kalotás Zsolt** • **Kármán Balázs**
Máté Bence • **Nehézy László** • **Novák László**
Streit Béla • **Suhayda László** • **Vizúr János**

Grafikusok: **Kókay Szabolcs**, **Matyikó Tibor**,
Zsoldos Márton

Tipográfia: **Gór András**
Tördelés, nyomdai előkészítés: **Kitaibel Bt.**
Szerkesztőségi titkár: **Bányai Lászlóné**
Terjesztés: **Harangi István**

Alapító főszerkesztő: **Schmidt Egon**
Felelős kiadó: **Halmos Gergő** az MME igazgatója

Nyomás és kötés: Korrekt Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: **Barkó Imre** ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

Támogatóink:

A címlapon: **Parlagi sas** – **Csonka Péter** felvétele

Címlapterv: **U.P.**

Kéziratokkal és lapszerkesztéssel kapcsolatos információk:
www.madartavlat.hu

A biológiai sokféleség éve – remény vagy reménytelenség?

Lassan végéhez közeledik az az év, amelynek kiemelt feladata volt felhívni a döntéshozók és a szélesebb társadalom figyelmét, hogy a természet pusztulása nemhogy nem lassult, hanem „sikerült” tovább fokozni a tempót az elmúlt évtizedben is. *Hogyan tovább?* – tehetjük fel magunknak a kérdést. A természetvédők közössége próbálta felhívni a figyelmet sokkolással, bemutatva, hogy hány futballpályányi esőerdő tűnik el óránként, hogy hány faj pusztul ki naponta, és sorolhatnánk... Ez nem vezetett eredményre. Az elmúlt években elkezdődött egy folyamat, amely során a természet, az ún. ökoszisztéma-szolgáltatások gazdasági értékét próbálják meg korrekciós közgazdasági módszerekkel bemutatni, hátha a pénz nyelvén jobban ért az ember. Ez a kísérlet ígéretesnek tűnik, de sikerül-e a rövid távú egyéni gazdasági érdekeket a hosszú távú közgazdasági megtérüléssel felcserélni? Sikerül-e változást elérni, ha megértjük, hogy gazdaságilag is többet veszünk a természetes élőhelyek felszámolásával, mint okos megőrzésükkel? Egyelőre nem tudhatjuk, csak remélhetjük. Mint ahogy azt is, hogy a Japánban lefolytatott globális tárgyaláson elfogadott új globális biodiverzitás-védelmi stratégia sem csupán az íróasztalfióknak készült, hanem valódi elkötelezettség lesz az eredménye.

Idén a környezeti katasztrófák egymást követték: április 20-án baleset következett be a Mexikói-öböl egyik olajfúró tornyánál, majd utána hónapokig csak folyt és folyt az olaj. A mai napig még csak becslik a tengeri élővilágban okozott károkat. A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület amerikai partnere, az Audubon Society a tengerpartok madárvilágában ért károkat próbálta elhárítani, felmérni és javaslatokat tenni a helyreállításra. Miután ezt a soha nem látott mértékű olajkatasztrófát végigkövethettük a távolból, október 4-én átszakadt egy gát, és vörösiszap öntötte el Kolontárt és Devecsert, majd kiirtotta a Tarna és Marcal élővilágát. A károk pontos mértékét még itt sem ismerjük, és adósak vagyunk a helyreállítás feladatának megtervezésével is. Ezek – és a hasonló káresemények – ideig-óráig felrázzák a közvéleményt, de vajon ettől megváltoznak-e döntések? Ezeknek a katasztrófáknak nagy jelentősége van, de a természet pusztítása a mindennapokon múlik. A mindennapi döntéseknek kell megváltozniuk. Képesek leszünk-e a katasztrófát lehetőséggé alakítani, és ennek kapcsán széles körű védelmi és helyreállítási programokat beindítani?

Az ünnepekhez közeledve mindig előjönnek a pozitív érzések, így én is remélem, hogy képesek leszünk változtatni és közösen tenni a változásért. Nagyon igaz gondolat az, hogy az emberek nem azért fogják megvédeni a természetet, mert meg kell védeniük, hanem mert meg akarják védeni. Szerintem a legnagyobb kihívásunk napjainkban elérni, hogy minél többen akarjuk ezt – és akkor sikerül is!

Minden kedves tagtársunknak boldog karácsonyi ünnepeket és madarakban gazdag új évet kívánok!

Halmos Gergő

A tartalomból

VÖRÖSRE FESTETT JÖVŐ?	6	
8 ŐSZI MADÁRVONULÁS A FEKETE-TENGERNÉL	12	
A HÓPÁRDUC NYOMÁBAN	14	
32 VEREBEK ÉS EMBEREK	18	
MADÁRBARÁT ERKÉLY	36	
		RAKÉTAHÁLÓZÁS A WASH-ÖBÖLBN
		A SÁRLÓSFECSEKE

Civil és kormányzati együttműködés a biológiai sokféleség védelméért

A biodiverzitás csökkenése csak a kormányzati és a civil szféra eddiginél jóval szorosabb összefogásával állítható meg. 2010-ben – a Biodiverzitás világévében – rá kellett ébrednünk, hogy az eddigi törekvések kevésnek bizonyultak, hiszen az EU-szintű és a globális egyezményekben tett kötelezettségeket messze nem sikerült teljesíteni.

Többek között ezt állapították meg az Országgyűlés, a Kormány és a civil társadalom meghatározó szereplőinek részvételével lezajlott „Civil és kormányzati együttműködés a biológiai sokféleség védelmének érdekében 2010 után” című konferencián november 19-én a Parlamentben.

Az Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottsága (OGY FFB), a Vidék-

fejlesztési Minisztérium (VM) illetve a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) által szervezett konferencia célja az volt, hogy bemutassa a biodiverzitás-védelem kormányzati és civil céljait, és a közös munka hatékonyabb tétele érdekében feltárja az együttműködés lehetőségeit. A Biodiverzitás világévé végéhez közeledik, és a globális illetve európai uniós események tükrében, a biológiai sokféleség hatékonyabb védelme érdekében hazánk feladatait is szükséges összegezni a következő időszakra.

A konferencia megállapította, hogy a minőségi emberi lét legalapvetőbb feltétele a természeti területek, természetes élő rendszerek, a dinamikus természeti egyensúly megőrzése. Az éghajlatválto-

zás mellett a biodiverzitás védelmét a jövő kiemelt területeként, átfogó célként kell kezelni. Fel kell tárni és nyilvánossá kell tenni a globális problémák összefüggéseit, és ezen összefüggések mentén kell a válsághelyzetekre megoldást találni. Garantálni kell a biodiverzitás-védelmi célok beépítését az ágazati politikákba, a tervezés, a jogszabály-alkotás, a végrehajtás, a finanszírozás és a jogérvényesítés során.

A felismerés, hogy 2010-re sem sikerült megállítani a biológiai sokféleség csökkenését, arra készítette a világ mintegy 200 országát (köztük Magyarországot), hogy ambiciózus stratégiát készítsen a következő tíz év feladatait illetően. A Biológiai Sokféleség Egyezmény 10. konferenciáján, Japánban az

élővilág sokszínűségének megőrzését, a természetes élőhelyek csökkenésének mérséklését és a genetikai erőforrásokból származó hasznok igazságos elosztását vállalták. A 2020-ig elfogadott világstratégia azt tűzte ki célul, hogy az országok hatékony és azonnali lépéseket tesznek a természeti környezet sokféleségének megőrzése érdekében. Jelentős eredmény továbbá, hogy a világ országai – több mint egy évtizedes tárgyalás eredményeként – elfogadták a jogilag kötelező érvényű Nagoya Jegyzőkönyvet, a Biológiai Sokféleség Egyezmény harmadik célkitűzésének – a genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos megosztásának – szabályozására. Ez annak megakadályozását célozza, hogy a genetikai erőforrásokból (például növényekből, állatokból vagy azok származékaiból) nagy profitot hozó termékeket, például kozmetikumokat, gyógyszereket gyártó cégek jogellenesen vigyenek el gazdag természeti örökségű országokból genetikai anyagot. Az új jogi szabályozás alapján a hasznosításból létrejött nyereségből az erőforrást megőrző országnak/közösségnek vissza kell juttatni, és ezt a hasznot élővilág-megőrzési célokra kell fordítani.

Jávor Benedek, az Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottságának elnöke elmondta: „A bizottság kiemelt figyelmet kíván fordítani arra, hogy hazánkban a biodiverzitás-védelem minél szélesebb kör-

ben érvényesüljön az egyes ágazati politikákban, és a politika felismerje, hogy a természet védelme és az egészséges környezet megőrzése hazánk jövőjének záloga.”

Ángyán József, a Vidékfejlesztési Minisztérium parlamenti államtitkára elmondta: „A tárcánál most készül az új agrár-, vidék- és környezetstratégia, amelynek egyik alappillére a biodiverzitás- és génmegőrzés. Teljesen új szemléletre, a fenntartható fejlesztés gyakorlati megvalósítására van szükség. A termelési és fogyasztási célú környezethasználat egész rendszerét újra kell gondolnunk. Azokat a gazdálkodási rendszereket kell ösztönöznünk, amelyek összhangban állnak a tájjal, az ökológiai adottságokkal, szavatolják a természeti erőforrások, a biológiai sokféleség fenntartását, garantálják a minőségi és biztonságos élelmiszerellátást és egyúttal munkát, tisztességet adnak a lehető legtöbb vidéki honfitársunk számára.

Minderre Magyarország soros EU-elnöksége, a kormányzati struktúra, a Vidékfejlesztési Minisztérium agrár-, vidék- és környezeti területeket összefogó új szerkezete, a kormányprogramban meghirdetett stratégiai törekvések, továbbá a társadalmi partnerség kiszélesítésére irányuló kormányzati szándék jó esélyt ad.”

Fülöp Sándor, a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa a következőkre hívta fel a figyelmet: „A Fenntarthatóság előőrsi elnevezésű program keretében végzett kutatás tanulsága szerint a fenntarthatóság feltételeinek megfelelő, azaz alapvetően helyi forrásokra építő, a helyi közösség önrendelkezésének gazdasági alapjait megeremtő, környezetbarát, az ott élőknek munkát, perspektívát, megfelelő életminőséget biztosító vidékfejlesztési lehetőségeinek megeremtése Magyarországon még a jövő feladata, ezért a szektorális tervezésnek és szabályozásnak újra kell teremtenie a környezetvédelem, a természetvédelem, a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés hagyományos összhangját.”

Halmos Gergő, a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület igazgatója hangsúlyozta: „A biológiai sokféleség védelmének évében mindenki számára világossá vált, hogy még az eddigieknél is több erőfeszítésre van szükség annak hosszú távú megőrzése érdekében. Magyarországnak kiemelkedő szerepe lesz a következő időszakban, hogy az EU minél jobb biodiverzitás védelmi csomaggal álljon elő. Hazánkban erősíteni kell a természetvédelmi törekvéseket, megerősíteni az ezt szolgáló intézményrendszert és biztosítani a biodiverzitás védelmi szempontok beépítését minden ágazati politikába.”

Vörösre festett jövő?

Helyzetkép a Marcal-medencében

„Majd ha az ember kivágja az utolsó fát, megmérgezi az utolsó folyó vizét, kifogja az utolsó halat is, akkor rádöbben, hogy a pénzt nem lehet megenni.”

(Algonkin indián jóslat)

2010. október 4. – egy újabb dátum, amire sokáig emlékezni fogunk és sokunk emlékezetéből kitorölhetetlen marad, míg élünk. És egy szó: *vörösiszap*. Ez a dátum és ez a szó már örökre összeláncolódtak egymással, mint emberhez az árnyéka. De hogy mi történt október 4-én? Gátszakadás, pusztulás, ipari katasztrófa. Pontosan még most sem tudjuk felfogni, mit is jelent ez valójában nekünk, vagy az unokáinknak. Tudunk-e majd úgy élni, mint azelőtt? Helyre tudjuk-e hozni azt, ami most helyrehozhatatlannak tűnik? A kérdéseket félő, hogy csak hosszú évek vagy évtizedek elmúltával leszünk képesek maradéktalanul megválaszolni, mikorra azok a hatások is világossá válnak, amelyekről ma még sejtelmünk sincs.

Az emberi tragédiákat környezetünk katasztrófa is követett. A Torna patakon keresztül a Marcalba ömlő erősen lúgos vörösiszap minden élő szervezetet kipusztított, és egy vörösre festett, életelen folyót hagyott maga után. A Marcal vízállása az ajkai timföldgyár gátszakadásakor már több helyen kritikus magasságot ért el a korábbi napok sok esőzeitől. Ezért a szennyezett víz, miután elérte a Marcal-medence területét, a betorkolló csatornákon visszaáramlott, és a part menti réteket, kaszálókat, legelőket Mars-béli tájja festette a magával hozott iszappal. A helyiek, látva a mederből kiáramló vörös víz térhódítását az árterületen, összefogtak és egymást buzdítva gátakat építettek, valamint beföldelték a Marcalba csatlakozó csatornák torkolatait, megakadályozva ezzel a víz további kiáramlását. Így sikerült megfogni a maró víz továbbterjedését a legelőkön, megóvni a halastavakat és néhány esetben sikerült visszavezetni a földről a maró vizet újra a mederbe. Felemelő érzés volt látni, hogy mindenféle felső utasítás nélkül is képesek az emberek ilyen szervezeten munkálkodni, és legyen szó fiatalokról vagy idősekről, mind ott rakták a homokzsákokat, vagy a gépeikkel hordták a homokot. Most nem volt kérdés, hogy kinek a földjét védjük, hisz mindenki tudta, hogy közös a cél: megmenteni azt, ami mindannyiunké. Meg kell menteni a vizünket, a földünket, a levegőnket, a tájképünket. Lényegében mindazt, ami miatt szeretünk itt élni.

A katasztrófát követő hétvégén mi is azonnal megkezdtuk a megmaradt értékek mentését, valamint a pontos adatok gyűjtését a Marcal-medence sérült területeiről. A kicsi, de aktív természetvédő csapatunkkal végigjártuk a 3000 hektáros medence védett Natura2000-es láprétegekben bővelkedő területeit, és minden partmenti kiöntésnek és csatornának megmértük a kémhatását. A felmérésünkből kiderült, hogy a szennyezett óvákok, és mellékcsatornák az épen maradt területekről érkező friss vízzel folyamatosan hígulnak és frissülnek, míg az áramlásból kikerült mederterületeken, vagy a kiöntéseken megrekedt víz közel az eredeti töménységben borítja a földeket. Szerencsére a védett láprétegek nem sérültek, mivel az 1860-as években, mikor a lecsapolási munkák keretében kijelölték a Marcal új medrét, a főcsatornát kihúzták egészen a medence nyugati széléhez. Így az eredeti folyómeder után maradt természeti értékek most messzire kerültek a halálos folyótól. A már vörösiszappal szennyezett területeken a természet pusztulása viszont szinte teljes mértékű. A vízi szervezetek kipusztultak a folyóból, és a növényzet is látványos száradásnak indult. A haltetek a vízfelszínen tömegesen voltak észlelhetők, és ezek vonzották a ragadozó madarakat és emlősöket. Egyre több a nagy kócsag és a szürke gém a folyó mentén. Egyelőre madarat elpusztulva nem találtunk. Ugyanakkor a vadászok elhullott szarvast, őzet és vidrát is láttak, és már mi is találtunk elpusztult rókát közvetlenül a folyó gátján. A Marcal külsővati szakaszán viszont nagy meglepődésünkre egy igazán ritka vendégnek, egy hódnak a nyomaira bukkantunk. Az európai hód az 1996-ban elkezdődött visszatelepítések során terjedt el az országban, és ezt követően a Marcal mentén is megjelent egy alkalommal (valószínűleg a Rábából úszott fel). A mostani hód is feltételezhetően a Rábából került a Marcalba, de a vörösiszap-szennyeződés rá is veszélyt jelent, hiszen a növények felszínére illetve a fák kérgére vastagon leülepedett és rászáradt a lúgos víz. Ez most jól látszik, mert a víz visszahúzódásával az árterület kiszáradt, a szennyeződés mindent befed, és erősen porzik a lábunk alatt. Munkánk alatt

ezért elengedhetetlen eszköz a szájmásk, a gumikesztyű és a gumicsizma.

A katasztrófa után több mint egy hónappal a Marcal még mindig ugyanolyan vörös, mint az első napokon. A partot vastagon borítja a száradástól repedező vörösiszap, amit a gipsz fest csak néhol szürkére. Az árterületekről a víz nagyjából levonult, és csak a mélyebb pontokon maradt meg, de a méréseink az első tapasztalatainkat igazolják. Azaz a pangó vizek kémhatása nem, vagy csak alig javult az időközben lehullott csapadék ellenére is, míg a folyással rendelkező csatornák vize kb. 1 pH-val csökkent. Ebből is látszik, hogy hosszú folyamatnak nézünk elébe, mire újra élettel telhet meg a táj.

Külön köszönet illeti Joó Lászlót, aki pH-mérőjével hozzájárult munkánk sikeréhez! Továbbá köszönöm a lelkes csapatomnak az önzetlen munkáját! A felméréseket végezték: Benedek Veronika, Hencz Péter, Somogyi Csaba. Fotók: Aczél Gergely, Benedek Veronika, Hencz Péter.

Aczél Gergely

További információk: www.marcal.extra.hu

Őszi madárvonulás

2010 szeptemberében a Tiszakécskei Ifjúsági Unió (TIFU) szervezésében egyhetes utószezonai buszos üdülésen vettünk részt Bulgáriában, a Naposparton (a nagyszámú angol turista miatt sok bolgár is „Sunny beach”-nek nevezi, bolgár neve amúgy Szlancsev brjag). Mivel egy közös buszkirándulást leszámítva nem volt kötött program, jól meg tudtuk szervezni a madaras helyek felkeresését (gyalogos, távolsági buszos és kerékpáros utak). Bulgária ősszel nagyon vonzó célpont lehet, mindenképpen fontosnak tartjuk, hogy madártani és természetvédelmi tapasztalatainkat megosszuk a magyar madarászokkal.

ÚTVONAL, HELYSZÍN

Délután ötkor indultunk Tiszakécskéről, így másnap reggelig, azaz Bukarestig nem sok mindent láttunk a sötétben. A román főváros és a román-bolgár határt jelentő Duna közötti síkságon sok szalakóta ült a drótokon, ám az igazi madarászat a bolgár oldalon vette kezdetét. A völgyekkel, sovány juh- és kecskelegelőkkel, szántókkal, erdőkkel, magányos hegyekkel tarkított változatos táj fölött fekete gólyák, békászó sasok, pusztai ölyvek és egy kígyászölyv keringett. 22 órás kimerítő buszozás árán érkezünk el a Fekete-tenger csodás öblében levő, szállodamonstrumokkal sajnos szinte teljesen tönkretett Napospartra, egy itteni szálló volt otthonunk egy héten át. Hazafelé hosszában végigbuszoztuk Bulgáriát Szófia felé, és Szerbia érintésével értünk haza (a hazaút rövidebb, az odaút szebb és változatosabb volt).

A Napospart elhelyezkedése mindenképpen ideális, ugyanis nagyjából egyetlen távolságra van három célpontunktól: Burgasz városától, a Dzulinszki-hágótól és az Emine-foktól. A már említett közös buszozás végcélja Várna és Balcsik érintésével a Kaliakra-fok volt, ez volt az általunk meglátogatott negyedik madárparadicsom.

ESZKÖZÖK, MÓDSZER

A kézitávcső mellett egy (fotózáshoz is használt) könnyű alumínium állványra szerelt Kowa TSN-3 teleszkóp volt a

fő fegyver. A bemutatott madárképek 70-300 mm-es teleobjektívvel születtek. (A tengeren és a magasban keringő ragadozóknál ez a gyújtótávolság nem elegendő.) Az út során a legfontosabb segéd-eszköz Gerard Gorman *Birding in Eastern Europe* című könyve volt. Angol nyelvtudással rendelkezők mindenképpen szerzzék meg, ha a volt szocialista államokban terveznek madarászatot (bővebben a műről a http://www.proborder.com/books_birding.html oldalon). Határozáshoz természetesen a Svensson-féle *Madárhatározót* használtuk (különösen a repülő ragadozók beazonosításánál volt hasznos).

A második napon megvásároltuk a tengerpart latin és cirill betűs térképét, kerékpáros kirándulásainkon megnyugtató volt akár többször is ellenőrizni a helyes útirányt. Bár bolgár nyelvtudásunk

Reggel a Naposparton. Érdeemes megfigyelni a dankasirály körül az öböl jellegzetességeit, a laposra kopott fekete kavicsokat

nem fejlődött ki túlzott mértékben (még a „Jó napot” helyi megfelelőjét sem sikerült bemagolni), a bolgárok így is szívesen adtak útbaigazítást, főleg ha térképen mutattuk, hogy hova szeretnénk eljutni.

A bérelt kerékpár számunkra nélkülözhetetlen volt, ám edzettségünket a két kerékpáros nap igencsak próbára tette. A hegyi szerpentinek „meghódítása” és a megfigyelt madarak együttesen adták meg ennek a két sportos napnak az összehasonlíthatatlan hangulatát. Autóval megoldhatatlan lett volna a szűk út mellett a megállás, ráadásul az érkező gólya-, barnakánya- vagy kishéja-csapatokat kocsiból esetleg észre se vettük volna. A bérleti díj napi 20 leva volt kerékpáronként, összességében ketten 80 levát, valutánk majdnem felét erre költöttük.

A Napospart közelében levő, vonuló gödényei miatt kihagyhatatlan Burgaszba

a Fekete-tengernél

távolsági busszal utaztunk el. A nehézség itt abból adódott, hogy hazafelé még meglátogattuk az Atanaszovszkó-sólepárlókat, így kilométereket kellett gyalogolnunk a főút mellett egy buszmegállóig. A módszer maga nem túl praktikus, a lepárlók madárvilága azonban mindenért kárpótlást nyújtott.

TÁJAK, EMBEREK

Bulgáriába lépve először megdöbbenő a pusztuló, szinte romosnak tűnő lakótelepek látványa, később már megszoktuk, hiszen minden városban ez a helyzet (kivéve talán Szófiát). A falvakban is érezhető a szegénység, egy tipikus bolgár falu a kiskertekkel, szamarakkal, kecskékkal, Trabantokkal 30-40 évvel ezelőtti világot idéz, ám ez valahogy mégsem nyomasztó. A bolgárok barátságosak, a falusi kisboltokban minden nagyon olcsó, jól boldogultunk nyelvtudás nélkül is. (Utunk során egyszer sem éreztük a felcserélt bőlintás és fejrázás miatti zavart.)

A tengerparti sáv egy teljesen más világ. Bolgárok ezrei jelennek itt meg nyáron, hogy bármi áron, de bevételhez jussanak a turizmusból. Véget nem érő bazársorok, szemtelenségig rámenős pincérek, az igazi Bulgáriától nagyon idegen mentalitás jellemző itt. Gyalog elmentünk a közeli, Világörökség részét képező Neszebarba. Az útikönyv szerint az egy

A tenger fölött folyamatosan cirkálnak a kenti csérek

© A SZERKÖK FELVÉTELEI

főre eső templomok tekintetében világszerte az ősi halászfalu. Jézus a Biblia szerint ostorral verte ki a kufárokat a templomból, valami hasonló itt is elkélne. Az évezredek templomromok tövében árult eredeti SS-zsebórák és egyéb háborús relikviák látványa erős gyomrot kíván, a turistaáradatot elnézve edzett népek járnak arrafelé...

A tengerparton nagyon sokan kiválóan beszélnek angolul, például a kereskedők, a kerékpárkölszönzők, a buszok jegykezelői. Az információkérésre szánt idő (és kézmozdulat) így jelentősen kevesebb.

MADARÁSZAT ÉS TERMÉSZETVÉDELEM BULGÁRIÁBAN

Bulgáriára hatalmas területen jellemző a külterjes gazdálkodás, ami az élőhelyek megőrzésének, az ember és természet közötti békés kapcsolatnak egy kiváló módja. Ezerszám láttunk legelő juhokat, kecskéket, szarvasmarhákat, gyakori a ló- és számárfogat, sokan méhészkednek. A szántók szemmel láthatóan fészkelőhelynek is kiválóak, hiszen kevésbé jellemző rajtuk a gyomirtás. Sajnos a tengerparti sávban vad és átgondolatlan kiürítés zajlik, mindenütt a *FOR SALE!* felirat terpeszkedik házakon, szántók és ültetvények szélén, rohamtempóban épülnek a szállodák.

A külföldiektől hemzsegő Naposparton a távcső és a teleszkóp nem keltett feltűnést, bár követőnk nem akadt. Kissé csalódást keltett, hogy sem a Burgaszi-tónál, sem Atanaszovszkóban nem találkoztunk madarászokkal, kezük nyomával azonban igen (betekintő, kijelölt tanösvény, két-nyelvű információs tábla). Szintén szép és informatív táblák vannak a Kaliakra-

Fiatalsztyeppi sirályok a várna strandon

Tálalva! Egy szemtelen sztyeppi sirály a neszebari Zornitza étterem tetején, háttérben a haragos Fekete-tenger

foknál, nem csupán a hely régészeti emlékeiről, hanem az üstökös kárakatonáról és a Fekete-tenger delfinjeiről is.

A helyiek azonban tisztában vannak a madarászatban rejlő lehetőséggel. Burgaszban például egy taxis akaszkodott ránk („Hungary? Madzsar? Nem beszél madzsar.”), aki németül próbált minket lebeszélni a Burgaszi-tóról („Nincs ott semmi!”), helyette azt javasolta, hogy menjünk el a pár kilométerrel délebbre levő Mandra-tóhoz, mert a sok pelikán

ott van, ő tizenöt levéért le is repít oda bennünket. Gyalog húsz perc alatt elértünk a Burgaszi-tóhoz és ezer rózsás gödényt láttunk... (A taxis biztosra ment, hiszen a Mandra-tó is a gödények pihenő- és telelőhelye.)

KIRÁNDULÁSOK SZÁRAZ- FÖLDÖN ÉS TENERPARTON

Fekete-tenger – Az első három nap szeles, barátságatlan időben telt, ezek voltak a tengeri madarászat fő napjai, tele kellemes meglepetésekkel: fekete- és vörösnakú vöcsök, **bukdosó vészmadár**, ékfarkú halfarkas, kis sirály, kenti csérek.

Burgaszi-tó – A Burgaszi-tó nagyon különös hely. Egyik oldalról Burgasz ipartelepe szegélyezi, ami nem sok jót ígér, a horgászok és az ezerszám itt tanyázó gödények azonban folyamatosan fogják ki a vízből a kilós halakat. Nagyszerű alkalom kínálkozik röpképek készítésére és a két pelikánfaj elkülönítésének gyakorlására: ezernyi **rózsás** mellett 15-20 **borzas gödényt** láttunk.

Atanaszovszko – Ez a Ramsar-listán szereplő sólepárló tórendszer a bütykös ásóludak és gulipánok paradicsoma, a főúttól legtávolabbi medence pedig fehérlett a sok ezer rózsás gödénytől. Másutt nem látott, itt megfigyelt érdekes faj még a szerezsensirály, a kanalgém és egy aranylile. A tengeren és a Burgaszi-tavon is hiányolt úszórécék nagy számban voltak jelen.

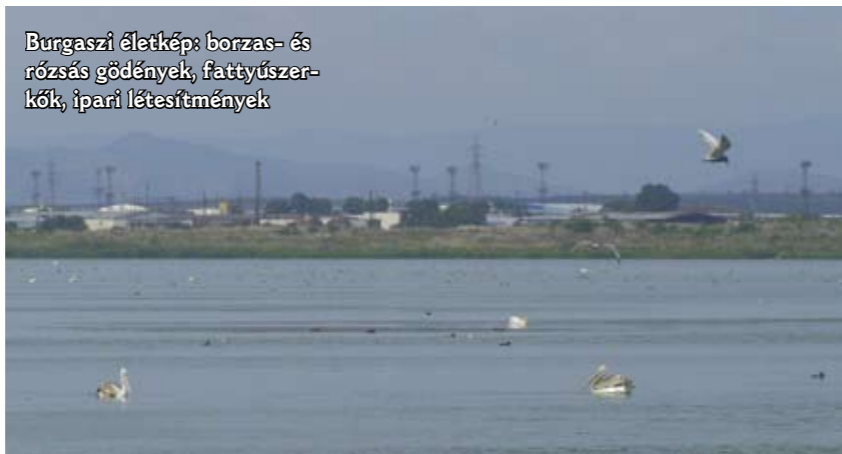
„Hegyi szerpentin” – Ezt a nevet adtuk annak az útkanyarnak, ahol a leglátványosabban mutatta meg magát a bolgár őszi vonulás. Negyven perc alatt 10 békászó sas, 3 **törpesas**, 3-4 vörösfarkú ölyv, 1 kígyászölyv, 15 **kis héja**, egerészölyvek, héja és sok száz gyurgyalag került szem elé. Felejthetetlen élmény volt! A kerékpáros hegymászás további részében több száz fehér gólya, kb. 20 fekete gólya, 6 **barna kánya** gondoskodott róla, hogy a fárasztó tekerést rövid pihenőkkel szakítsuk meg.

Emine-fok – Megközelítéséhez kell némi kitartás: meredek és helyenként

Egy aranyos útjelző tábla a sólepárlóhoz vezető úton. Érdekes módon gólyatöccsel nem találkoztunk

Rózsás gödények a Burgaszi-tó fölött. Az út talán legdöbbenetesebb madarászélményét köszönhetjük nekik

Burgaszi életkép: borzas- és rózsás gödények, fattyúszerek, ipari létesítmények

nagyon rossz út vezet egy apró faluba (Emona), ahol katonai támaszpont és világitótorony is van. Meg szabadon legelésző lovak, csend, nyugalom, csodaszép táj, vonuló darázsölyvek és **füstös cinege**...

A tengerparti sáv – A szállodasor „háta mögött” találtunk egy csodaszép vizes élőhelyet kis kárókatonákkal, kis vöcskökkel, fekete gólyákkal, kis kócsagokkal, fattyúszerkökökkel, cankófajokkal. Csak remélni lehet, hogy a bolgár madarászok meg tudják óvni a tengerparti sáv védelemre érdemes területeit az esze-

lős tempóban zajló szállodaépítésekől. A part közelében haladó utakról sok érdekesség látható: gólyacsapatok, békászó- és törpesas, kígyászölyv.

Djulinszki-hágó – Szerpentin vezet fel egy 440 méter magas hágóhoz, ahonnan csodálatos kilátás nyílik minden irányba. A táj különös módon emlékeztet a Velencei-hegység nyugati felére (juh által lelegett kopár lankák, galagonyabokrok, vasvirág). 80 rózsás gödény és 10 békászó sas képviselte a vonulókat, füstös cinege és két erdei pacsirta a helyieket. A hágó előtti utolsó falu, Gjulovca egy csapat fiatal **vörhenyes fecskével** ajándékozott meg bennünket.

Kaliakra-fok – Ez a palacknyakra emlékeztető szirt a vonuló madarak miatt izgalmas, de zömmel reggel és délelőtt. Mi délután értünk ide, így ragadozókat nem tudtunk megfigyelni. Hogy mégis utunk egyik fénypontja volt, arról 50-60 **üstökös kárókatona** és 20 **havasi sarlós-fecske** (mindkettő fészkel itt!), egy **déli hantmadár** és 3-4 **kis légykapó** (köztük egy nászruhás hím) gondoskodott. És itt éreztük egyedül azt a kötöttséget, ami a csoportos buszozás sajátja: a természet iránt kevésbé fogékony utitársaink az egy

óra szabad programot öt percre szeretnék volna lealkudni, mi úgy éreztük, egy nap sem lenne elegendő...

NÉHÁNY MÓDSZER

„Sötét támadja világost, világos visszatámad” – Ez nem az amúgy bolgár Topalov valamelyik izgalmas sakkjátzmája, hanem egy pofonegyszerű módszer a tengeri madarászatához. A halfarkas messziről sötét pont, ami egy fehéret (Bulgáriában sztyeppi- és dankasirály, illetve kenti csér) kerget, de a sirályok is megkergetik, ha sokan vannak. Nekünk ezzel a szisztémával háromszor sikerült nagyon gyorsan szabad szemmel kiszűrni a halfarkast, így volt idő az alapos, teleszkópos határozásra.

„Nézz az ég felé!...” – A legfontosabb szabály a bolgár tengerparton. Bárhol, bármikor felbukkanhat valami érdekesség. Jó példa erre Várna, ahol egy kellemes fürdőzés után, útban egy kis parti söröző felé, „mintegy mellékesen” láttunk egy világos színváltozatú törpesast. A vonuló ragadozók váratlanul jelennek meg, folyamatosan figyelni kell az eget.

Időjárás anomáliák – Pólóban, rövidnadrágban indultunk fürödni a második napon, ám egy életmentő udvariasan – de határozottan – kikérgetett minket a hullámozó tengerből. Úgy döntöttünk hát, hogy a tengerpart mentén elsétálunk Neszebárba. Az időjárás folyamatosan vált egyre komorabbá, néha az eső is eleredt. Körülöttünk pulóverbe, szel-dzsekibe öltözött turisták sétáltak, mi pedig elszánt arccal figyeltük a bukdosó

© A SZERKÖK FELVÉTELEI

Kis sirály és réti cankó egy sólepárló tavacska partján. A háttérben a jellegzetes sötétű növények láthatók

Üstökös kárókatonák csapata a Kaliakra-foknál, amely az egyetlen bolgár fészkelőhely

vészmadarat és az ékfarkú halfarkast – a hideg ellen a törölközőbe burkolózva. Tanulság: mindig legyen kéznél meleg ruha...

ÖSSZEZÉS

Kiseb bizonytalanságok miatt (különös pityerhang, kopott tollazatú füzikék, távolban repülő partfutócsapat) a lista nem száz százalékos, de nagyjából 110 fajt észleltünk. A számunkra legkülönlegesebb madarakat a szövegben **kiemeléssel** jelezzük. Izgalmas a négy vöcsök-, három kárókatona- és négy fecskefaj megfigyelése. Utunk címermadara a gyurgya-

Késő délutáni madarászat a Kaliakra-foknál

Kilátás a hegyi szerpentinről. A távolban látszik az egykor szigetre épült Neszebár

lag volt, óvatos becslés alapján is több százezer példány vonulhat át Bulgárián, hiszen jóformán egész nap hallottuk és láttuk csapataikat. Az útikönyvben említett vonuló fajok közül csaknem mindet észleltük (kivéve a kék vércsét és a hamvas réthéját), a Burgasz környéki tavak is hozták a tőlük elvárt fajszámot.

Természetesen egy kis létszámú, saját autóval utazó profi madarászcsoporthoz többet ki tud hozni egy egyhetes őszi bolgár túrából. Ez az írás inkább a műkedvelő madárbarátoknak szól: ne hagyjuk otthon a távcsvet és a határozót akkor sem, ha csoportos üdülésre vagy tengerparti pihenésre indulunk. Ha van idő és mód szabad programra, akkor felejthetetlen élmények várnak mindenkire. Ha valaki a Napospartra utazik, és szívesen felkeresné a cikkben említett helyek valamelyikét, örömmel adunk tanácsot, a kérdéseket a jarosi.kovacs@gmail.com címre várjuk.

Járosi Adrienn – Kovács Gergely Károly

Rakéta- hálózás a Wash- öbölben

A Brit-szigetek egyik kiemelkedő jelentőségű madárvonuló- és telelőterülete a kelet-angliai sekély vizű Wash-öböl, amely négy nagyobb folyó egybefüggő torkolatvidéke. Apály idején a főnyes partú öböl jelentős részéről levonul a víz, és a visszamaradó ragadós iszapú területek kiváló táplálkozóhelyei a partimadaraknak.

A területen működő Wash Wader Ringing Group (www.wwrg.org.uk) 1959-ben alakult az átvonuló és itt telelő partimadarak tanulmányozására. A hagyományos madárgyűrűzés mellett távcsővel leolvasható (műanyag) színes jelöléseket is használnak, illetve az utóbbi időben a geolokátoros módszert is alkalmazzák. Kutatásuk célja választ kapni azokra a kérdésekre, hogy milyen területekről, évről évre milyen mennyiségben érkeznek ide a madarak, milyen a vonulási dinamikájuk, mennyi időt tartózkodnak a területen, mi a szerepe a Wash-öböl-

nek és az azt környező területeknek a partimadarak mozgásmintáinak alakulásában. A csoport munkájában ornitológusok, madárgyűrűzők és önkéntesek vesznek részt. Az elmúlt fél évszázad alatt több mint 260 000 madarat jelöltek

meg az öböl partjai mentén. A befogáshoz függőhálót és rakétahálót használnak, aszerint, hogy az adott akciónapon melyik a legmegfelelőbb módszer a II célfaj egyedeinek a befogásához. Mivel a tengerparti területen a gyakori állandó

szél a függőhálózat nagyban akadályoztatja, hatékonyabb módszer erre felé a Magyarországon nem használt rakétahálózás.

Apály idején a madarak nagy területen szóródnak szét, a parttól több száz méterre. Dagálykor a víz emelkedése tereli a madarakat a parti zóna felé. A dagály tetőzése a legmegfelelőbb idő és hely a madarak befogására. Ezért a rakétaháló-rendszert pontosan a vízálláshoz kell igazítani. A hálót legalább két órával a dagály tetőzése előtt le kell fektetni a parttal párhuzamosan. A kis ágyúcsöveket egyenként gondosan irányba állítva ferdén a homokba ássák be, csak a legvégük áll onnan ki. A háló kötelei a lövedékhez vannak erősítve. Fontos, hogy az összetekert hálót a parton gyűjtött tengeri uszadékkal álcázzák, és minél kevesebb nyoma maradjon a munkálatoknak. A rendszer telepítésének végén ellenőrzik a kábeleket, és mindenki elvonul a búvóhelyre. Az irányító messziről nézi teleszkóppal a fogási területet, és ha minden a tervek szerint alakul, jelt ad az ágyúk elsütésére. Hozzávetőlegesen az esetek felében sikeres az akció. Ha a dagály nem éri el a várt szintet, a madarak is elmaradnak. Még ha megfelelő mennyiségű madár van a fogási területen, akkor sem süthető el a rendszer, amíg akár csak egy madár is túlságosan közel van valamelyik ágyúhoz. Látogatásunkkor mindkét esetre láthattunk példát.

Az októberi hétvégén összesen három alkalommal szereltük össze a rendszert, és két sikertelen eset után csak a harmadik akció során hallhattuk a visszaszámlálás után a 12 ágyú egyidejű dörrenését. Ekkor összesen 198 madár volt a felállított három háló alatt. Az elsütés pillanatában mindenki a hálók irányába rajtolt, és fél órán belül már fajoként külön ládába kerültek a madarak. A gyűrűzés és a mérés két külön csoportban, igen szervezeten zajlott. Fajok szerinti sorban gyűrű került a sarki partfutókra, a havasi partfutókra, a fenyérfutókra és a kőforgatókra. A három kis godára és az ezüstlilékre a fémgyűrű mellé színes jelölés is került.

Karcza Zsolt – Lóránt Miklós

A hópárduc

nyomában

A sziklák között rejtőzködő hópárduc megtalálása nemcsak a terepen, de még az élőhelyén készült fotón sem egyszerű feladat...

A hópárduc (*Uncia uncia*) számomra a legtitokzatosabb és a legszebb az összes macskaféle közül. Azt hiszem, nagyon kevés olyan természetszerető ember van, akinek – hacsak futó gondolatként is – ne fordult volna meg a fejében, hogy milyen nagy élmény lehet vadon látni. Ilyen kósza ötlet volt az én fejemben is évek óta. Mindenhol azt olvastam, hogy teljességgel lehetetlen a megfigyelése, még a fajjal foglalkozó kutatók is alig-alig találkoznak vele. Nem is áltattam magam. Néhány éve megismerkedtem egy angol természetfestővel, Mark Andrews kollégával. Hamar kiderült, hogy mindketten hasonló érdeklődést táplálunk a nagymacskák iránt, és az ő álmai között is igen előkelő helyen szerepel ez a faj. Néhány ismerőse 2008-ban, az indiai Ladakhban látott hópárducot, így az addigi álmodozásom átcsapott lelkes reménykedésbe.

2009 áprilisának végén kaptam hírt az októberre tervezett túráról, két angol barátja mellett negyedikként csatlakozhattam a csapathoz. Főbb információkat

csak az indulás előtti 1-2 hétben tudtam meg (olyan „lényegtelen” dolgokat, mint például hány fokra számítsak éjszakánként), de október 25-én végül útnak indultunk. Budapestről Amszterdamba repültem, itt találkoztam három útitár-

sammal, majd együtt utaztunk tovább Delhibe. Innen néhány órá, a reptéren eltöltött „pihenés” után egy helyi légitársasággal repültünk Lehbe, Ladakh fővárosába. Az első 2 napot szigorú akklimatizálódással töltöttük. Leh 3500 méteres

Kardcsőrű tőcs

© KÖNYV SZABOLCS FELVÉTELEI

Kék vadjuh

tengerszint feletti magasságban helyezkedik el, így itt már egyből jelentkezik a magashegyi betegség. Az idő ragyogóan napsütéses volt, napközben 15 °C fölötti hőmérséklettel, havat alig találtunk. Leh környékén kisebb túrákat tettünk, így megnéztük a híres Tikse kolostort, valamint szerencsénk volt minden madarász álomfajához, egy igazi himalájai madárhoz, a kardcsőrű tőcsöz (*Ibidorhyncha struthersii*).

Másnap, október 28-án reggel indultunk a Hemis Nemzeti Parkba (Dél-Ázsia legnagyobb nemzeti parkja, 4400 km²-nyi területű, amelyen mintegy 40-50 hópárduc él), ahol 8 teljes napot töltöttünk a kereséssel. Helyi vezetőnk, Smanla Tsering, a faj kiváló ismerője, a nemzeti park alkalmazottja. Négy segítők volt, egy szakács és három fiatal teherhordó. A felszerelésünket hét számar, egy ló és két jak vitte. Kora délután értük el a

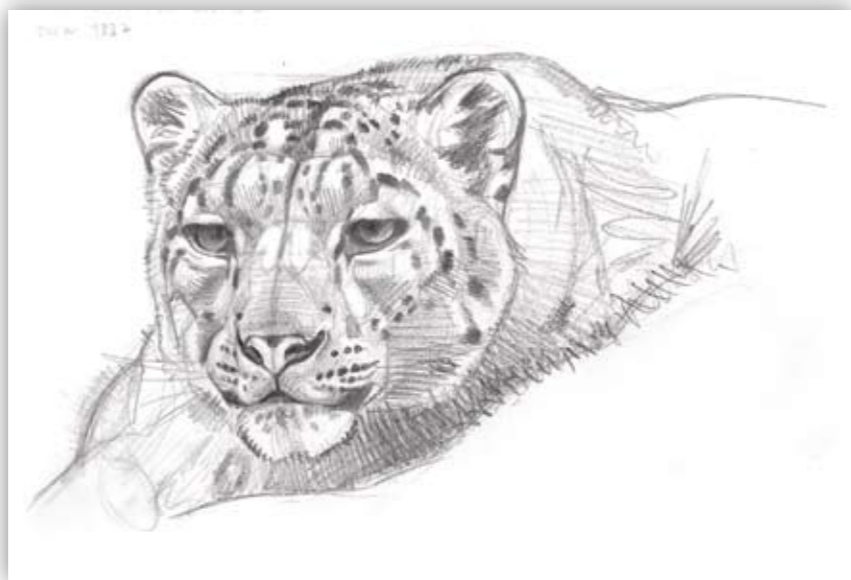
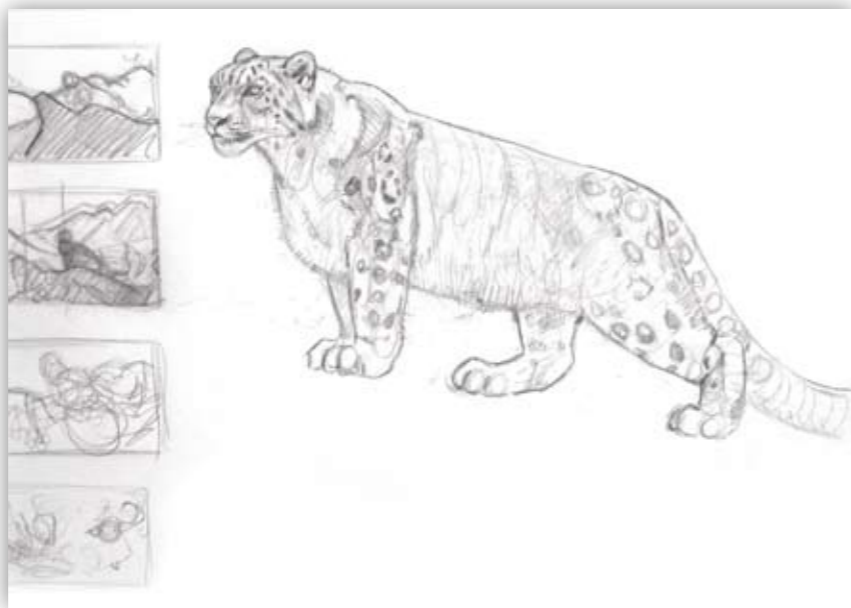

E kép a hópárduc megfigyelése után közvetlenül készült, az előtérben vezetőnk, Smanla Tsering

táborhelyet. Útközben máris találtunk hópárducnyomokat, valamint a territórium megjelölésére szolgáló kaparásokat. A következő napokon 8-10 km-es csillagtúrákat tettünk a környező patak-völgyekben, hópárducot keresve. Meglehetősen unalmas volt a feladat, megállás nélkül a sziklafalakat, hegytetőket vizslattuk teleszkóppal. Viszonylag gyenge volt a madármozgás, a leggyakrabban látott élőlény a párduc fő tápláléka, a kék vadjuh (*Pseudois nayaur*) volt. Ezek a túrák nagyon fárasztóak voltak, mivel a magasság miatt nehezen jutottunk elegendő levegőhöz. A legkisebb emelkedő is nagyon igénybe vette a szervezetünket. Napközben mindig kellemes volt az idő, ezek a völgyek szélsőségesek voltak. Amint azonban lebukott a nap a hegyek mögé, a hőmérséklet rohamosan lecsökkent. A leghidegebb éjszakán $-11\text{ }^{\circ}\text{C}$ volt hajnalban. Az ellátásunk hihetetlenül bőséges és változatos volt, az ebédet mindennap utánunk hozták.

Az első négy nap során a hópárduc jelenlétének egyre frissebb jeleivel találkoztunk (a legérdekesebb élmény a territórium megjelölésére szolgáló illatanyag volt, amelyet nagyobb sziklák belógó pereme alatt lehetett érzékelni). Azután elérkezett, az ötödik nap, november 1-je. A reggeli órákban összehajlóztunk egy völgy aljában egy hópárduccal, de az olyan ügyesen mászott föl előlünk a hegyoldalon, hogy ötünk közül csak kettőnek sikerült látnia (én a többséghez tartoztam). Több órát töltöttünk a hegyoldal átvizsgálásával, de az állat nem került elő. Vezetőnk tanácsára egy másik völgyben megkerültük azt a hegytömböt, amin a hópárduc fölment, hátha a túloldalról sikerül megtalálnunk. Számítása szerencsére bejött, és a túloldalról megtalálta a legmagasabb csúcson pihe-

nő állatot. Körülbelül 45 percig tudtuk figyelni, legalább 700-800 méterről.

A maradék 3 napot abban a völgyben töltöttük, ahol először találkoztunk az áhított ragadozóval, meg is leltük a nyomát, ürülékét, kaparását, de többé már nem került elénk. November 5-én reggel tábor bontottunk, és hasonló állatkaravánnal elhagytuk a nemzeti parkot. Késő délután még jutott idő rövid városnézés-

re, vásárlásra, majd másnap reggel indult a gépünk vissza Delhibe. A hazautazás előtti 2-3 napban maradt időnk egy kis madarászatra, amely során megháromszoroztuk a túra alatt látott madárfajok számát (főnt Ladakhban nagyon lekötötte a figyelmünket a hópárduc keresése, így a madarakra nem nagyon ügyeltünk).

Kókay Szabolcs

A sarlósfecske

A 2010-es fecskék éve „zárásaként” ezúttal a fecskékkel rokon-ságban nem álló, azokhoz csupán küllemben és életmódban hasonló sarlósfecskét bemutató fejezetet tárjuk olvasóink elé, a centenáriumi Magyar madárvonulási atlaszból. A szöveghez kapcsolódó, tudományos igényű ábrák (térkép, diagramok) az említett atlaszfejezetben megtekinthetők (373–374. oldal), a szakirodalmi hivatkozásokat szintén az atlaszban találja meg a téma iránt behatóbban érdeklődő olvasó.

© KOKY SZABOLCS GRAFIKÁJA

© KALOTÁS ZSOLT

A sarlósfecske (*Apus apus*) transzpalearktikus elterjedésű faj. Költőterülete Skandinávia legészakibb területei kivételével egész Európában, a Földközi-tenger vidékén egy keskeny sávban Észak-Afrikában is honos. Areája Ázsiában a Bajkál-tóig és Észak-Mongóliáig ér; elterjedési területének keleti részén a törzsalaktól némileg eltérő színezetű *A. a. pekinensis* alfaj fészkel. Mindkét alfaj telelőterülete Afrika déli felén található. Hazánkban csak szórványosan, leginkább nagyobb városainkban költ, emberi építményeken. Ritkábban sziklarepedésekben, faodvakban, elhagyott molnárfecske-fészkekben, löszfalakban is megtelepszik. Egyike a legkésőbb érkező és leghamarabb elvonuló madarainknak, rendszerint április végén jelenik meg költőhelyein, az északi és déli határaink mentén fészkelők érkezése között átlag 10 nap különbség

van. Szeptemberben már csak szórványosan figyelhető meg hazánkban. A kotlás és a fiókanevelés időszakán kívül nem száll le, az éjszakát is a levegőben tölti, rendszerint nagy magasságban. Emiatt az elterjedt eszközökkel csak kivételes esetekben fogható. A hazánkban gyűrűzött madarak túlnyomó részét a fészkelőhelyeken jelölték. Jelentősebb számban csak az 1980-as évek második felétől gyűrűzték Sopronban, Pécsen és Szegeden. Sajátos életmódja miatt vizsgálási adatai is jellemzően a költőhelyekről származnak. Hosszú életű és rendkívül helyhű faj. Svájcban ismert egy 21 évig ugyanabban a fészkekben költő madár. Ezzel egyeznek a rövidebb távú hazai vizsgálatok eredményei is. Gyorsan érkező időjárás frontok vagy elhúzódnó hűvös, csapadékos időjárás elől az öreg madarak kitérnek. Ilyenkor költőhelyüktől jelentős távolságra – akár 50-100

kilométerre is eltávolodhatnak. Fiókanevelés idején a fészkekben ülő fiatalok ezt az időszakot úgynevezett éhségárvással vészelik át. Ekkor előfordul, hogy az öregek napokig nem etetik őket. Mindössze két külföldi vonatkozású hazai megkerülése ismert, mindkét esetben több éve jelölt, elpusztult példányt találtak Vas, illetve Zala megyében. Egyiküket Németország keleti részén, a másikat Észak-Csehországban jelölték. Európai állománya stabil, 3,7-11 millió között becsült. Magyarországi populációja az elmúlt száz évben lassan, de folyamatosan növekedett, 3-5 ezer pár közé tehető. Bár alkalmas fészkelőhelyek és táplálkozási lehetőségek sokfelé adottak számára, mivel mindössze 2-3 tojást rak és évente csak egyszer költ, legfeljebb igen lassú állománynövekedése várható.

Pellinger Attila

Madárbarát tanösvény

A pályázati forrásoknak köszönhetően az önkormányzatok, oktatási intézmények, oktatóközpontok, erdei iskolák, nemzeti parkok részéről egyre nagyobb az igény a tanösvények iránt. Az MME Madárbarát mintakert tanösvénye ideális szemléltető- és bemutató segédanyaga lehet nemcsak az iskolaudvaroknak, arborétumoknak, védett területeknek, de akár a települési közparkoknak, közterületeknek is.

A tanösvény célja, hogy a gyerekek és a felnőttek számára egyaránt érdekes és szemléletes módon mutassa be a leggyakoribb madárvédelmi eszközöket és a kertekben megjelenő különféle fajokat. A tanösvény azért egyedülálló Magyarországon, mert a honlapunk minden állomáshoz kapcsolódik egy vagy több részletesen kidolgozott tematikus oldal is, ami legkülönfélébb alkalmazási lehetőségeket kínálja.

A tanösvény két nagyméretű (100x70 cm-es) táblája magát a Madárbarát kert programot, valamint a ház és kert környezetének leggyakoribb madárfajait mutatja be. Utóbbi nemcsak a madarak színes határozó grafikáit, de az életmódjukban és védelmükben is eligazító információkat tartalmaz. Az első nagy táblát a tanösvény elejére érdemes elhelyezni, a fajhatározó tábla akár a tanösvény utolsó állomása is lehet.

A Madárbarát mintakert tanösvényt az MME Természetbarátok boltja forgalmazza, bővebb információ erről és más madárvédelmi eszközökről honlapunkon található: www.mme.hu.

A MADÁRMEGFIGYELŐ NAPOK EREDMÉNYEI

A hagyományosan minden év október első hét végéjén megrendezésre kerülő Európai Madármegfigyelő Napok magyarországi 110 helyszínén a közel 3000 résztvevő több mint 215 000 madarat figyelt meg. Az európai országok közül hazánk a negyedik lett a helyszínek számát nézve, ötödik a megfigyelt madarak mennyiségében és hatodik a résztvevők számát tekintve.

Spanyolország lett az első mind a helyszínek, mind a résztvevők számában, a megfigyelt madarak esetében viszont Svédország végzett az élen. Az összesített európai számok figyelemreméltóak: 1065 helyszínén, több mint 58 000 ember, közel 2 millió 750 000 madarat látott.

Nálunk több érdekes madarat is megfigyeltek: egy vándorpartfutó, négy pásztorgém, valamint több helyen apácálúd is előkerült. Sok kései vonuló fajt is láttak: kakukkot, 4497 füstű fecskét, 36 molnárfecskét és 60 partifecskét. A három leggyakoribb madár nálunk az összesített adatok alapján a seregély (142 786 példány), a nyári lúd (14 180 példány) és a dankasirály (20 221 példány), míg egész Európára nézve a seregély, a tőkés réce és a szárcsa volt.

CSÜCSALÁTKOZÓ A BIODIVERZITÁSÉRT

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) jelentős sikerként értékeli, hogy a nagoyai csücsalátkozó – a fejlett és fejlődő országok közötti feloldhatatlannak tűnő ellentétek dacára is – természetvédelmi szempontból kulcsfontosságú megállapodással zárult. A civil szervezet ugyanakkor csalódással vette tudomásul, hogy Magyarország a közelgő EU elnökség ellenére sem képviseltette magát miniszteri szinten a rendezvényen.

A következő időszakban komoly feladatok hárulnak a magyar kormányra, hogy a mostani megegyezés után lezárja az EU biodiverzitás-stratégiáját és elindítsa a megvalósításhoz szükséges lépéseket.

Nemzeti szinten is erősíteni kell a természetvédelmi törekvéseket és elő kell segíteni a stratégia hazai végrehajtását. Ennek kulcskérdése a megfelelő intézményrendszer személyi és anyagi feltételeinek biztosítása, illetve hogy végre a természetvédelem átfogó célként jelenjen meg minden hazai ágazatban és támogatási rendszerben.

Muhtari Aminu-Kano, a BirdLife International delegációjának vezetője a megállapodással kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a biodiverzitás megóvása érdekében elengedhetetlen a kormányok, a civil szervezetek, a helyi közösségek és az üzleti szféra összefogása a fejlett és a fejlődő országokban egyaránt. Bár több kérdés még tisztázásra vár, a nagoyai megállapodás elfogadása egy „történelmi pillanat volt a bolygó életében”. A gazdag országok sajnos üres zsebbel, konkrét pénzügyi felajánlások nélkül érkeztek a konferenciára, de a végső egyeztetések során megegyeztek abban, hogy a 2012-es riói csúsig kidolgozzák azt a mechanizmust, ami a szükséges dollár százmilliókban mérhető támogatást biztosítani tudja az elvégzendő feladatokhoz.

Ezen felül a genetikai erőforrásokhoz való hozzáférést és a javak igazságosabb elosztását szabályzó nagoyai jegyzőkönyv is segíti a végrehajtás anyagi hátterét előteremteni.

A csúcás sikeréhez az is hozzájárult, hogy a Biológiai Sokféleség Egyezmény (CBD) aláírói korábban már több fontos kérdésben megegyeztek, illetve hogy Japán 2 milliárd dollárt (közel 400 milliárd forintot) ajánlott fel a fejlődő országok támogatására, a konferencián megfogalmazott célok elérése érdekében. A találkozón a felek megállapodtak abban, hogy a 2020-ra a szárazföldek 17%-a, a tengeri partvidékek és óceánok 10%-a kerüljön védelem alá a jelenlegi 13 illetve 1 százalékkal szemben. Ezek a területi célkitűzések némileg elmaradnak a nemzetközi természetvédelmi szervezetek által megfogalmazottaktól, azonban a stratégia fő célkitűzései így is kellően ambiciózusnak mondhatók.

X. TATAI VADLÚD SOKADALOM

A Tatai Vadlúd Sokadalom a profi terepmadarászok egyik legmagasabb találkozója és vetélkedője is. Az idei évben 14 háromfős csapat nevezett az egész napos madármegfigyelő versenyre. Összesen 101 madárfajt figyeltek meg a versenyzők, köztük olyan érdekességeket, mint amilyen a globálisan veszélyeztetett kategóriájú vörösnakú lúd, vagy az örvös bukó. De előkerült a gatyásölyv, a hamvas küllő, a kormos varjú, a kis sirály, a nagy póling és az erdei szalonka is.

Az országos madármegfigyelő verseny végeredménye:

3. helyezést ért el a „BBB” csapat. A Pánya Csaba, Mészáros József, Takács Ádám összetételű trió 73 fajt határozott meg hang vagy megfigyelés alapján.

2. helyezett lett a „Semipotenciális Split” névre hallgató csapat szintén 73 fajjal, de ezek közül kevesebbet határoztak meg csak hang alapján, mint a harmadik helyezett. Csapattagok: Verseczki Nikolett, Hegedűs Dani és Pintér Balázs.

1. helyezett a „Bozótváogók” csapata lett 79 fajjal. A csapattagok: Cser Szilárd, Szász Előd és Kisari Szabolcs.

A Tatai Vadlúd Sokadalom legjobb faja cím odaítélésében a zsűri a faj hazai, illetve nemzetközi természetvédelmi státusa alapján dönt. Idén ezt a díjat a vörösnakú lúd megfigyeléséért Cser Szilárd kapta. Jutalma: Kókay Szabolcs Csonttollú című madárfestménye.

A Tatai Vadlúd Sokadalom legérdekesebb faja cím elnyerésénél a szokványostól eltérő, illetve a helyi szempontból érdekes előfordulást díjazza a versenybizottság. A hím örvös bukó megfigyeléséért ezt a díjat, Zsoldos Márton festményét Fodor András kapta. A Sokadalom szervezésében végzett munkájáért Hlogyik Zsuzsa vehette át Nagy Gyula Ékfarkú halfarkas című festményét.

© CSONKA PÉTER

Az MME Budapesti Helyi Csoportjának 2011. évi I. féléves programja

Előadások:	Január 12. Február 9. Március 9. Április 13. Május 11.	A makrofotózás és fortélyai – Müller György előadása A hazai kisméltók természetvédelmi helyzete – Bakó Botond előadása A Sas-hegy élővilága – Halász Antal előadása Azok a csodálatos mozambiki csicsörkék – Dezső Péter előadása A ragadozómadár-védelem új kihívásai – Horváth Márton előadása
Terepi programok:	Január 15. Február 12. Március 12. Április 16. Május 14.	Madarásztúra a Duna Szódliget és Vác közötti szakaszán Madárgyűrzési bemutató a Kerepesi temetőben Kora tavaszi kirándulás a dinnyési Fertőn Madarásztúra a Tápiószecsői-halastavakhoz Tavaszi madármegfigyelő túra Apajon
Élőhelykezelési program:	Január: Február:	Tétényi-fennsík A homoktövis újpesti élőhelye

Éves rendes közgyűlésünket márciusi előadásunkkal egy időben tartjuk.

Az előadások helyszíne a TIT-Stúdió (1113 Budapest Zsombolyai u. 6.).

Az előadások előtti megbeszélések 18 órakor, **a vetítések 18 óra 15 perckor kezdődnek!**

Az előadások utáni szombatra szervezett kirándulások részleteinek meghirdetésére az előadások előtt kerül sor!

Felhívjuk a figyelmet, hogy előre nem látható okok miatt az előadások témája vagy a kirándulások helyszíne változhat. A változtatásokról tájékoztatást adunk.

Mindenkinek élményekben gazdag madármegfigyeléseket kívánunk!

Elérhetőségeink: Bajor Zoltán: 20/252-3960

Lendvai Csaba: 20/322-5787

Berényi Zsombor: 20/354-8505

MADARÁSZ ÖKO-TÚRÁK AZ MME SZERVEZÉSÉBEN

Madármegfigyelések, erdei séták, ritka fajok, védett területek...

Az MME az ország legérdekesebb tájaira hívja a kirándulni vágyókat! Az egyedi kirándulások kis és nagy csoportok számára egyaránt elérhetőek, a túrák kombinálhatóak.

Területenként választhatóak az útvonalak az egyéni érdeklődés és az évszakok változatossága szerint, így a hegyvidéki madarakat és a pusztai fajokat is megismerhetik a túrázók. Túráink során nem csak érdekes madárfajokat, élőhelyeket ismerhet meg a látogató, hanem betekintést kaphat az MME munkájába is, amivel óvjuk hazánk veszélyeztetett madárfajait és azok élőhelyeit.

A programokról részletes információ található honlapunkon:

www.mme.hu > támogatás > ökotúrák

Jelentkezés és további információ:

Fatér Imre, ökotúra-vezető és szervező

Telefon: 06-20/325-63-19

E-mail cím: birding@mme.hu

MADÁRTÁVLAT

www.mme.hu

MADÁRTÁVLAT

www.mme.hu

Nyári ludak
© John Downer/Cultiris

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK (2010. augusztus–október)

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2010 augusztusától októberéig terjedő időszak legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ennek okán sem az előfordulások pontos időpontját, sem a megfigyelők nevét nem közöljük.

AUGUSZTUS

A hónap első napjaiban egy öreg pásztorgém (*Bubulcus ibis*) figyeltek meg a balmazújvárosi Nagy-sziken, illetve két borzas gödényt (*Pelecanus crispus*) a Balatonederics melletti Nadas-mezőn (ezek a korábban a Kis-Balaton már látott madarak lehettek). Augusztus első hetében még észleltek egy öreg sarki cséret (*Sterna paradisaea*) a Tiszagyenda melletti ár-vízi vésztározónál, a balmazújvárosi Nagy-sziken már két pásztorgém (*Bubulcus ibis*) került a megfigyelők szeme elé (egy vagy két példányt a hónap további részében is lehetett látni a területen), sőt utóbbi fajnak egy öreg példányát Fülöpszállás közelében is észlelték. A hónap második hetében a két öreg borzas gödény (*Pelecanus crispus*) ismét a Kis-Balatonon tűnt fel, a hortobágyi Fényesi-halastavon egy immatur (második nyári tollazatú) halászsirályt (*Larus ichthyaetus*), Fertőrákos közelében a Fertőn pedig két öreg kenti cséret (*Sterna sandvicensis*) figyeltek meg. Augusztus harmadik hetében egy fiatal kis héját (*Accipiter brevipes*) fényképeztek a Biharugrai-halastavaknál, a bükki Bél-kőnél pedig egy kövirigót (*Monticola saxatilis*) került szem elé. A hónap utolsó hetében egy öreg vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) észleltek a nádudvari Borzasi-halastavon, Apajon pedig egy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak.

SZEPTEMBER

A balmazújvárosi Nagy-sziken augusztusban már többször látott pásztorgémek (*Bubulcus ibis*) szeptember folyamán végig megfigyelhetők voltak, sőt újabb példányok jelentek meg a területen, így szeptember második hetvégején egyszerre öt madarat is láttak, de a későbbiekben is többször került szem elé egyszerre három madár. A hónap első napjaiban egy öreg cankópartfutót (*Tryngites subruficollis*) figyeltek meg a nádudvari Borzasi-halastavon (ennek az észak-amerikai fajnak ez a nyolcadik előfordulása hazánkban). Szeptember első hetében három helyen is láttak halfarkast Magyarországon: a Hortobágyi-halastó melletti puszta felett egy immatur, a kardoskúti Fehér-tó közelében egy fiatal ékfarkú halfarkast (*Stercorarius parasiticus*); a tihanyi révnél pedig egy pontosan meg nem határozott halfarkast (*Stercorarius sp.*) észleltek. Szintén a hónap első hetében Budapesten, az egyik budai rakparton egy öreg nászruhás fecskesirályt (*Larus sabini*) fényképeztek; érdekes, hogy az adat csak hetekkel később jutott a madarászok tudomására, miután a madárról készült fényképet valaki „felfedezte” egy internetes fotós oldalon (a fajnak ez mindössze az

ötödik hazai előfordulása). A hónap második hetében egy sérült vörösfarkú egerészölyvet (*Buteo buteo vulpinus*) találtak Budapesten (Ferihegy), valamint egy világos színváltozatú törpesast (*Aquila pennata*) láttak Balmazújváros közelében. Szeptember első felében többször észleltek a korábban már látott két borzas gödényt (*Pelecanus crispus*) a Kis-Balatonon (igaz nemegyszer előfordult, hogy csak az egyik madár került szem elé). A hónap harmadik hetében egy fiatal szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*) figyeltek meg a Tisza-tó Abádszalóki-öblében, és a Fertő felett is láttak egy a tó osztrák részéről a magyar területek fölé átrepülő példányt. A Fertőn ebben az időben két sarki cséret (*Sterna paradisaea*) is észleltek, szintén oly módon, hogy a madarakat az osztrák oldalon látták először, de megfigyelték, hogy azok a tó magyar része felett is vadászgattak. Szeptember utolsó harmadában Nagykanizsa közelében és a dunatétleni Böddi-széken is láttak egy-egy öreg feketeszárnyú székcicsért (*Glareola nordmanni*). A hónap vége felé egy vándorfűzikét (*Phylloscopus inornatus*) fogtak és gyűrűzték Tömördön (tizenhatodik hazai előfordulás), továbbá egy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) figyeltek meg a kisteleki Tóaljban.

OKTÓBER

A hónap folyamán továbbra is meg lehetett figyelni néhány (legfeljebb négy) pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) a balmazújvárosi Nagy-sziken. Ugyanitt október első hetében egy fiatal vándorpartfutót (*Calidris melanotos*) láttak. A hónap második hetében Berettyóújfalun közelében (Andaháza) egy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*), a szegedi szeméttelenen egy subadult szibériai heringsirályt (*Larus fuscus heuglini*), a bősárkányi Nyirkai-Hanyban egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*), Kardoskúton egy lilébibicet (*Vanellus gregarius*), Szigetmonostornál egy gyűrűs – valószínűleg fogságból szökött –, tojó mandarinrécét (*Aix galericulata*), Jánd közelében egy gatyáskuvikot (*Aegolius funereus*), a Fertőn (Madárvárta-öböl) pedig egy immatur szélesfarkú halfarkast (*Stercorarius pomarinus*) észleltek. Október legnagyobb hazai madártani szenzációja volt, hogy egy faunára új madárfaj került elő Magyarországon, mégpedig nem is egy alkalommal: két hét leforgása alatt az ország három különböző helyén fogtak és gyűrűzték egy-egy fiatal kékfarkút (*Tarsiger cyanurus*). Az első hazai példányt október második hetében jelölték a Nyugat-Dunántúlon, a tömördői Nagy-tónál (ezt a madarat a gyűrűzése utáni héten még többször megfigyelték, és egyre növekvő kondícióval többször vissza is fogták ugyanott); a második madarat négy nappal később az Északi-középhegységben,

Somoskőújfalun közelében (Salgóbánya) fogták (ezt a példányt majdnem egy hétig lehetett még megfigyelni ugyanott); a harmadik kékfarkú pedig ugyancsak Észak-Magyarországon, Szalonna határában került a gyűrűzők hálójába október harmadik hetének végén. Ennek a tajgaövezetben fészkelő szép színezetű kis énekesmadárnak eddig nem volt sem magyarországi, sem Kárpát-medencei adata, sőt a környező országokból sem volt ismert előfordulása. A faj elterjedési területe nyugaton Finnorszáig nyúlik, de délkeleti irányba vonuló madárról lévén szó, Közép- és Nyugat-Európában is meglehetősen ritkán fordul elő egy-egy példány. Hazai előkerülésével 403-ra emelkedett a Magyarországon előforduló, illetve előfordult madárfajok száma. Október harmadik hetében a Biharugrai-halastavaknál három, Gátér közelében pedig kilenc-tíz pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak egy csapatban (ez a valaha hazánkban látott legnagyobb pásztorgémcsapat). A szegedi Fehér-tónál ugyanebben az időszakban egy fiatal ékfarkú halfarkas (*Stercorarius parasiticus*), Mezőtúr határában pedig egy vörösfarkú egerészölyv (*Buteo buteo vulpinus*) került szem elé. Október utolsó harmadában Sárszentmihály közelében egy tojó halcsontfarkú récét (*Oxyura jamaicensis*) figyeltek meg, a debreceni Nagyerdőben egy fogságból szökött tojó mandarinrécét (*Aix galericulata*), a makói Montág-pusztán és Nagyhegyes közelében egy-egy öreg fekete sast (*Aquila clanga*), a Biharugrai-halastavaknál pedig két pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) láttak. Október végén Szatymaz határában egy királyfűzikét (*Phylloscopus proregulus*) (az adat elfogadása esetén ez lenne a kilencedik hazai előfordulása a fajnak), Pusztaszer közelében pedig egy pásztorgémet (*Bubulcus ibis*) észleltek. A hónap utolsó napjaiban a Zala megyei Szentpéterföldre határában, egy vadászház mellett egy fiatal havasi csókát (*Pyrrhocorax graculus*) figyeltek meg és fényképeztek (ennek a magashegységekben – hozzánk legközelebb az Alpokban – élő fajnak ez mindössze a második hazai előfordulása, ráadásul az első adata már meglehetősen régi, még 1933-ból származik).

Köszönet illeti a madarak – név szerint nem említett – megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Zalai Tamás, H-5100 Jászberény, Berényi u. 6. (tamas.zalai@www.hnp.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétevé www.birding.hu internetes oldalról származnak.

Összeállította: Hadarics Tibor

ÚJ FÓKUSZ-MECHANIZMUS
1,5 méter közel-fókusz

SWAROVISION
technológiával

EGYEDI EL FELÉPÍTÉS
verhetetlen funkcionalitás

SEE THE UNSEEN
WWW.SWAROVSKIOPTIK.COM

SWAROVSKI
OPTIK

Dr. Ország Mihály 1930-2010

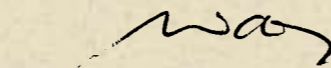
Elment egy nagy állatbarát, a madárhang-kutatás avatott szakértője.

Állatorvos volt, egyike azoknak, akik az apró hobbiállatokhoz, díszmadarakhoz, rágcsálókhoz, hüllőkhöz, kétéltűekhez, akváriumi halakhoz is jól értett. Lakása tele volt állatokkal, madarakat, teknősöket, kígyókat, békákat, rágcsálókat gondozott nagy szeretettel és hozzáértéssel. Róluk írt könyve, a „Mindent lehet, de krokodilt azt nem” e téren újdonságnak számított, és igazi könyvsiker volt. Sokoldalú, örökké tevékeny embert volt, rendkívüli műszaki érzékkel, de szerette a zenét is, zongorázott és évekig orgonált először a Pasaréti téri, majd a Bakáts téri templomban.

1956-ban az állatkert akváriumában dolgozott, ott találkoztam vele először, és ott kezdődött a barátságunk is. 1957-ben megszerzett diplomája után először a vágóhídon, majd 1972-től a Növényvédelmi Kutatóintézet állathang-gyűjtésében, 1980-1983 között az MTA állathangkutató csoportjának munkatársaként dolgozott. Ezt követően egészen 1995-ben történt nyugdíjazásáig a Fővárosi Állat- és Növénykert tudományos főmunkatársa volt.

Élete fordulópontjához érkezett, amikor 1964-ben madárhangok gyűjtésével kezdett foglalkozni, s szinte minden szabad idejét ennek a munkának szentelte. Uher magnójával a vállán, parabolával a kezében járta az erdőt, a mezőt és a nádasok környékét, és hanggyűjtésével gyorsan gyarapodott. Gyűjtőútjain néha elkísérve láttam, milyen végtelen türelemmel leste és várta, hogy a kiszemelt madár megszólaljon. Nevéhez fűződnek az első magyar madárhanglemezek, majd megjelent több CD-je is, például a „Madárénekek a Kárpát-medencéből”, a „Magyarország békahangjai”, iskolai célokat szolgált a „Magyarország vadon élő emlősei” és az „Állatok a ház körül”. 1970-ben az angol BBC által meghirdetett állathang-gyűjtő versenyen 12 ország 237 résztvevője között a 3. díjat nyerte el. Munkásságát Pro Natura emlékéremmel ismerték el, mint IX. kerületi lakost az önkormányzat Ferencváros érdemrenddel tüntette ki.

Hanggyűjtő útra indult akkor is, amikor 1984-ben autóbaleset érte és fél szemét elveszítette, majd a bokrok közti bujkálás és madárhangokra történt várakozás alatt szerzett kullancscsípések okozta Lyme-kór és cukorbetegsége miatt 2002-ben a másik szemére is megvakult. Lelkierejére jellemző, hogy ez sem törte meg, számítógéphez értő barátai segítségével tovább dolgozott, gyűjtött anyagát rendszerezte. Nevét örökre beírta a magyar madárhang-kutatás történetébe.

Schmidt Egon

Érdekes réce- és denevérviselkedés az őszi Balatonon

Édesapám és barátja számoltak be az alábbi viselkedési érdekességekről, amiket horgászat közben tapasztaltak a Balatonon. Ahogy ősszel hűl a tó vize és egyre kevesebb a táplálék, a tőkés récék egyre nagyobb arányban fogyasztanak apró halakat. A kikötőben rajvonalba állva terelik a partközeli húzóhajtó kuszókat és más keszegeket, majd mélyen a víz alá bukva kapják el őket. Egy-egy nagyobb hallal percekig küszködnek, rázzák, csapkodják, mire le tudják nyelni. A horgászoktól kapott kishalat is szívesen fogadják, nagy csatározást tartanak érte. A halevés, illetve csapatban halászás szemmel láthatóan tanult viselkedésforma, az idei fiatalok a szezon kezdetén még csak bizonytalanul figyelik, hogy mit csinálnak az öreg madarak. Szeptember közepén éjszakai horgászat közben a nyílt vízen denevérek rajzottak a hajók körül, valószínűleg a helyzetjelző lámpa által vonzott rovarokra vadásztak. Egyszer csak az egyik denevér nekirepült a horgászsinórnak, majd a vízbe esett. Amikor a hajó tulajdonosa merítővel próbálta kimenteni a vízből, a denevér menekült, és teljesen körbe is úszta a hajót, míg végül a hajó végéből a vízszint közelében kilógó csövön kapaszkodott meg. A neki lenyújtott kötélnél már nem volt annyira ellenszenves számára, mint a merítő, mert átmászott a kötélre, és hagyta magát felhúzni. A hajó gazdája rongyba csavarva próbálta szárítani az állatot; a bebugyolált denevér először erősen remegni kezdett és érezhetően melegegett, majd a fedélzetre lerakva – mintegy tíz perc után – kikászálódott a rongyból és elrepült.

Sebe Krisztina

Parlagi sasok és vörös róka

A parlagi sas (*Aquila heliaca*) egyike azoknak a Magyarországon élő világszerte veszélyeztetett madárfajoknak, amelynek hazai állománya öröndetesen növekszik a ragadozók elleni illegális mérgezés és más veszélyeztető tényezők ellenére. Az öreg parlagi sas pár a kottlás és a kistűkés kor hónapjait kivéve egész évben együtt látható. Jó idő esetén már januárban készülnek a költésre és harcosan úzik ki territóriumuk legfontosabb foltjairól fajtársaikat és más ragadozókat. A képen látható róka váratlan szorult helyzetből menekül. A sasok nem zsákmányok, hanem betolakodónak tekintették, és felváltva támadták, amíg el nem hagyta a területet. Eddig nem volt információnk arról, hogy a parlagi sasok egy kifejlett, egészséges rókát is megtámadnak, ha szükséges. Nagy élmény volt végigkövetni és lefotózni ezt a ritka viselkedésbiológiai jelenetet!

Kovács András

E fotót a naturArt 2010-es Év természetfotósa pályázatán a zsűri az MME különdíjas képének javasolta. Ezúton is gratulálunk a ritka pillanatot megörökítő képhez! – a szerk.

A fecskék

– nehéz – éve

Ha az időjárás okozta nehézségeket és veszteségeket sorra vesszük, kijelenthető, hogy 2010 nem a fecskék éve volt. Problémáik a költési időszak elején országunkat ostromló viharok idején kezdődtek. A heteken át hulló csapadék hatására az apró szárnyas rovarok is eltűntek, a fecskék pedig éheztek. Ezt egy igazi nyári hónap követte. Az augusztus végi 12 fokos példátlan hideg azonban újabb kellemetlenségeket okozott fecskéinknek. Balatoni kirándulásom alkalmával lehettem tanúja egy különleges látványnak. A balatoni nyaralók drótkerítésein fűrtökben gubbasztottak a fecskék. Zömmel fűsti fecskék, de egy-egy partifecske is akadt köztük. A kevés rovar, a hideg és a szüntelenül szakadó eső lekényszerítette őket a magasból. A fák alatt húzódó kerítés szögcsúcsát találták a legalkalmasabb helynek a pihenésre, ahonnan felrebbenve csupán rövid távolságon belül tettek kisebb köröket. Autóban ülve két méteren belülre engedtek a madarak. Ritka, hogy egy fecske ennyire közel engedi az embert. Megfigyeltem továbbá (főleg a felnőtt fecskéknél), hogy a dróton levő pókhálókba ragadt árvaszúnyogokat is elfogyasztották. A vándorút megkezdése előtti zsirtartalékok feltöltése a fecskék számára – kis testméretük miatt – különösen fontos. A tavasszal visszaérkező fecskék száma mutatja majd meg, milyen sikerrel vészelték át az idei nehézségeket.

Lóki Csaba

© LÓKI CSABA FELVÉTELEI

A városi szarkák

élőhelyválasztása

A szarkák számára egyre növekszik Budapesten, de a megtelepedéshez az egyébként nyílt területeken élő madaraknak jól látható igényeik vannak. Hosszú évek óta hetente legalább egyszer körbejárom a Népligetben, ahol kora tavasztól késő őszig mindig sok szarkával találkozom. Néha akár fél tucat vagy még több madár van együtt a gyepen, de kisebb számban rendszeresen látom őket télen, havas időben is. A párok a magas fák koronájában építik fészkeiket, napközben a nagy füves tisztásokon láthatók, és gyakran keresgélnek a sétautakon is. Hasonló a helyzet a Margitszigeten, ahol ugyancsak rendszeresen költenek és láthatók. 2009 tavasza óta hetente háromszor járok a Farkasréti temetőben, de eddig ott egyetlen szarkát sem láttam. A magas fák ugyan fészkelésre bizonyára alkalmasak, de hiányzik a nyílt terület, a füves térség, ami táplálkozás szempontjából fontos a párok megtelepedéséhez. A természetes rovartáplálék mellett a Népligetben vagy a Margitszigeten számukra ehető hulladékot is találhatnak. A temetőben lévő padokon nem szokás enni, nincs eldobált hulladék, így az ételmaradékok és a füves tisztások hiánya nem teszi lehetővé a szarkák megtelepedését.

Schmidt Egon

Pehelyréce

Tihanyban

Ez a hazánkban ritka kóborló sósvízi récefaj igazi különlegességnek számít a madarászok körében. A faj egy példánya a Balaton északi partján azonban megtalálta életfeltételeit. Már mintegy hónapja a tihanyi móló közelében mozgott, mikor úgy döntöttünk, meglátogatjuk. Pehelyrécénk annyira megkedvelte az öblökkel és kisebb mólókkal tarkított partszakaszt, hogy június óta szinte ki sem mozdult innen. Fél óra keresgélés után akadtunk rá. A csőrébe akadt pontyozó horog ellenére rendkívül bizalmas volt, mint az északi madárfajok általában. Nyugodtan tollászzkodott a Limnológiai Kutatóintézet hullámtörő kövezésén. A madár a megfigyelések alapján továbbra is Tihanyban tartózkodott. A madárral kapcsolatos adatok megtalálhatók a www.birding.hu honlap adatbázisában.

Lóki Csaba

© LÓKI CSABA

Levadászott fűsti fecskék

A közelmúltban kaptunk hírt arról, hogy a Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson gyűrűzött fűsti fecskék közül még 2007-ben négy példány is kézre került a Közép-Afrikai Köztársaságban. A fecskéket a gyűrűzés időpontjától számított 44., 45., 48. és 79. napon lőtték le a helyi lakosok. A fecskék tehát maximum ennyi idő alatt tették meg a 4640–4651 km közötti távolságokat (légvonalban számítva). Az esetek jól példázzák a globális szemléletű természetvédelem szükségességét. Hiába védjük a madarakat Európában, ha a vonulási útvonalakon és a telelőhelyeken tömegesen pusztítják el őket. A négy újabb adattal egyébként 19-re nőtt a Sumonyban jelölt és Afrikában megkerült fűsti fecskék száma. A leghosszabb utat az a fecske tette meg, amelyet korábban az egykori Zaire (ma Kongói Demokratikus Köztársaság) területén már az Egyenlítőtől délre, Sumonytól 6025 km távolságban ellenőriztek.

Bank László

Novemberi cinkefiókák

Az idei időjárás már eddig is érdekes madárfészkeléseket eredményezett, de ezek közül is talán a legkülönösebb a széncinegék novemberi költése. Pécs-Homoktetőn az egyik madárbarát kert tulajdonosa szeptemberben rakott ki egy újabb odút a kertjében. Kicsit furcsának tűnt számára, hogy október elején a széncinegék jellegzetes, főleg mohákból, szőrszálakból álló fészekanyagát találta az odúban, de ennek még nem tulajdonított különösebb jelentőséget. November elején újra ellenőrizte az odút, s nem kis meglepetésére 8 tojásos kotló széncinegét talált benne. November 9-én a nyolc tojásból 5 fióka kikelt, és attól kezdve a szülőmadarak buzgón hordták a táplálékot számukra. Az aggodó kerttulajdonos sem bírta a véletlenre a dolgot, maga is tevékenyen segítette a fiókák felnevelődését. A közeli etetőbe lisztkecskacokot és csontkukacokat rakott, amit a szülőmadarak hamar felfedeztek. A cinkepár ezeket hordta a fiókáknak táplálékkul, különösen a hidegebb, csapadékosabb napokon. A tulajdonos gondoskodása így játszott szerepet abban, hogy a fiókák sikeresen kirepülhettek. Lehet, hogy a cinkeszülők egyedül is boldogultak volna, de egy kis segítséget azért megérdemltek. A fiókákat a kirepülés előtt meggyűrűztük. Az eseményre november 27-én került sor, de az öt fiókából csak négyre került gyűrű, mert az egyik fióka az odú tetejének felnyitásakor kirepült a fészekből. A gyűrűzést követően a fészektestvérei is nemsokára elhagyták az odút, és jelenleg is a születési helyük közelében tartózkodnak. Októberben egyébként a mohácsi szőlőhegyen szintén költöttek a széncinegék az egyik mesterséges fészekodúban. A hónap végén a 7 fiókából négy sikeresen kirepült. Úgy tűnik, hogy idén nem egyedi eset a cinkék szokatlanul kései költése.

Bank László

© NYÁRÓNDI PÉTER

VEREBEK ÉS EMBEREK

Néhány hete kezdődött az etetési időszak, ezért ismét sokan felteszik a kérdést: verekkel vagy nélkülük? Ha fellapozzuk a néhány évtizeddel ezelőtti írt madárvédelmi könyveket, mind a mesterséges odúknál, mind a téli madáretetésnél szemünkbe ötlenek olyan eszközök, melyek nevében a „verégmentes” jelző is szerepel. Azonban kevesebb, mint egy emberöltő alatt mekkorát fordult a világ! Ma már ott tartunk, hogy minden énekesmadárnak, köztük a vereknek is örülnünk kell a kertben, az etetőn.

Az ember–veréb gazdasági konfliktus hátterében a verek feltételezett, nemzetgazdasági szintű kárt okozó gabonamag-fogyasztása áll. A Mao Ce Tung vezette Kína az 1958–1962 közötti időszakban hirdette meg a „Nagy lépés” programot, amelynek egyik első akciója az „Öt kártevő kampány” volt. A „kártevők” listáján a verek – mint a rizstermés vélt megdézsmálói – élen szerepeltek. A lakosságot arra kötelezte az akkori kormányzat, hogy fémedényekkel zajongva folyamatosan riasszák a madarakat, amelyek így nem tudtak leszállni táplálkozni és pihenni. Emellett mindenféle eszközzel – például a gyerekek csúzlival – lötték is őket, megsemmisítették a fészkeiket, összetörték a tojásaikat és megölték a fiókákat. 1960-ban a kínai tudományos akadémia kutatási eredményekre hivatkozva kijelentette, hogy a verek elsősorban rovar-, nem pedig magevők. Azonban Mao elnök hiába visszakozott, hogy „akkor felejtjük el” – már késő volt... A fiókákat rovarokkal tápláló verek hiányában túlszaporodó rovarok felfalták a vetést, és a kialakuló éhínségben kínaiak milliói haltak meg. Sajnos az utóbbi évtizedekben (bár más okokra visszavezethetően) Európában is bekövetkezett egy – területenként eltérő nagyságrendű – verébállomány-csökkenés.

A II. VILÁGHÁBORÚ ÉS A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKA

Az ezredforduló végére már a kontinens jelentős részén komoly aggodalomra okot adó, különösen az agrárterületeket érintő madárállomány-csökkenések hátterében az utolsó nagy világgégés, a II. világháború áll. Az 1950-es években a háború dúlta európai országok nemzetgazdasága romokban hevert, az emberek éheztek, mert a termelőeszközök jelentős része megsemmisült. Éppen ezért az Európai Unió (1992) elődjeként megalakuló Európai Szén- és Acélközösség (1951), majd az Európai Gazdasági Közösség (1954) egyik fő célja a termelékenység növelésére, az agrárnépesség életszínvonalának növelésére, a stabil élelmiszerellátásra épülő közös mezőgazdasági politika megteremtése volt. Az ezt deklaráló 1958. évi Római Szerződés az árgarancia és a támogatási struktúra megteremtésével a mennyiségi élelmiszertermelésre helyezte a hangsúlyt. A Közös Agrárpolitika (KAP – Common Agricultural Policy) olyan sikeres volt, hogy a Közösség rövidesen az önellátáson felül jelentős exportálható élelmiszerfelesleget is termelt a legfőbb élelmiszerekből (tej, vaj, marhahús, gabonafélék stb.). Csakhogy ezért a sikerért hatalmas árat fizettünk!

TERMÉSZETVÉDELMI PROBLÉMÁK, TÁRSADALMI ÉS PIACI FESZÜLTSEGEK

Mivel a termelés mennyiségi növelése csak a szántóterületek növelésével, intenzív módszerekkel, monokultúras gazdálkodással, növényvédőszeres és egyéb agrárkemikáliák általános és széleskörű alkalmazásával volt lehetséges, alig néhány évtizeddel a Római Szerződés aláírását követően már érezhetővé vált a természetes és természetközeli élőhelyek csökkenése, ráadásul az agrárterületek minősége és biológiai sokfélesége is jelenősen károsodott. Ennek következtében a mezőgazdasági területeken élő madárfajok állományai a nyugat-európai országokban vérszenesen megfogyatkoztak. Jellemző példája ennek a mezei veréb (2007-ben év madara), amelynek egyesült királysági állománya az ezredfordulóra 96%-kal csökkent. Az iparilag és gazdaságilag kevésbé fejlett, éppen ezért érintetlenebb természeti környezetű Közép-Kelet-Európában ez a hatás jóval kisebb mértékű volt, de amint azt a 2010-es év madarai – a fecskék – példája mutatja (1999–2009 között átlagosan 46%-kal csökkent hazai állományuk), a rendszerváltást követően Magyarország sem mentesült a negatív hatások alól.

Mezei veréb

A környezeti károkozás mellett a társadalmi és piaci hatások is számosak. A szinte feltétlen támogatás miatt elkényelmesedett gazdák termékei a világra nem mindig képviseltek versenyképes minőséget, ezért az EU piac-torzító megoldásokat (mozgó védővám-nak tekinthető importlefölözés, export-támogatás) alkalmazott az unió kívüli agrárkereskedelemben. További problémát jelentettek a túltermelés miatt a piacsabályozási beavatkozások ellenére eladhatatlan, felhalmozódó élelmiszerek, amelyeket újabb támogatásokkal kellett megsemmisíteni.

**NATURA 2000,
MULTIFUNKCIONÁLIS
MEZŐGAZDASÁG,
VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKA**

A Közös Agrárpolitika járulékos negatív hatásaként jelentkező természetvédelmi problémák kezelésére az EKG/EU a nemzetközi egyezmények mellett saját közösségi szabályozásokat is bevezetett. Az EU hatályos jogszabályai közül mintegy 300 környezeti vonatkozású, ezek közül a legjelentősebb természetvédelmi a Madárvédelmi irányelv (1979) és az Élőhelyvédelmi irányelv (1992). Ezek előírják a tagállamoknak a Fontos Madárélőhelyek (IBA) és a Különleges Madárvédelmi Területek (SPA) egységes koncepció szerinti kijelölését, védelmét és fenntartását, amelyek részét képezik az Európai Unió Natura 2000 ökológiai hálózatának.

A természetvédelmi intézkedések mellett a múlt század utolsó évtizede a Közös Agrárpolitika felülvizsgálatát is magával hozta. Az európai mezőgazdaság funkciója alapvetően különbözik a tengerentúli versenytársakétól. Tőlük

eltérően a kontinens mezőgazdasága sok-sok évszázados múltra tekint vissza, és sűrűn lakott országokban működik, ezért jelentős táj- és társadalomformáló szerepet is betölt. Az EU tagállamaiban az agrárium egyre kevésbé jellemezhető pusztán élelmiszertermelő ágazatként, sokkal inkább illik rá a „multifunkcionális mezőgazdaság” megjelölés, amely fogalom 1992-ben hangzott el először az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciáján, Rio de Janeiróban. A multifunkcionális mezőgazdaság a hagyományos élelmiszertermelő funkciót:

- *mélyíti* (fenntarthatóság, helyi és régiós piaci szemlélet, öko- és biotermékek, helyi specialitások);
- *újraalapozza* (hatékonyság és takarékosság, alternatív erőforrások alkalmazása, nem-élelmiszer funkciók: bioalkohol, biodízel);
- *szélesíti* (energiaövények, agro-, falusi-, öko-, foto-, élményturizmus, életképes vidék fenntartása, kulturális örökség megőrzése, hagyományörzés, természetes élőhelyek védelme, talajvédelem, biológiai sokféleség védelme).

Az EU a Közös Agrárpolitika negatív természetvédelmi, társadalmi és gazdasági hatásainak ellensúlyozására 1992-től napjainkig három jelentős KAP-reformot dolgozott ki, amelyek lényege, hogy az agrárpolitikában a mindeddig elsődlegesnek tekintett hagyományos élelmiszertermelő funkció – a biztonságos szintet megtartva – háttérbe szorul, és helyette a tájmegőrzési, tájgazdálkodási szerep kerül előtérbe. Ebben az új szemléletben sok gazdálkodó akkor jár anyagiilag is jobban (erre kap támogatást), ha búza helyett tűzokot vagy kék vércsét „termel”, ha mesterséges odúkat telepít, magyarán olyan gazdálkodást folytat, amely a területen élő, megőrzendő állat-

és növényfajok életfeltételeit biztosítja. A Közös Agrár és Vidékfejlesztési Politikává alakuló KAP a multifunkcionális mezőgazdaság tájmegőrzése révén a hagyományostól eltérő új – az előbb említett példánál maradvány ökoturisztikai – bevételi forrásokat teremt a vidéken élők számára.

**ETESSÜK-E TEHÁT
A VEREBEKET?**

Amint láttuk, a II. világháborút követő éhezésből kiutat teremtő Közös Agrárpolitika sajnálatos mellékhatásaként jelentősen romlott Európa környezeti állapota, így a nyugati területek jelentős részén a verebek – az agrárterületek más fajjaival egyetemben – egyedszáma megfogyatkozott, sok helyen drasztikusan lecsökkent. A frissen csatlakozott országok – köztük Magyarország – érintetlenebb madárállományai fontos kontinentális bázisát képezik ezeknek a fajoknak. Ezért arra kérjük a madárbarátokat, hogy más szemmel tekintsenek a verebekre, etessük, védjük, „B” odúkkal segítsük őket is. Az MME ennek szellemében tavaly átalakította az előző évtizedekben verébmentesként kidolgozott dűcetetőt, eltávolítva az oldalüvegeket, és a csak a cinegéknek megfelelő alsó bejáratozat. Emellett már nem hirdetjük verébmentes jelzővel az „A” típusú odút, illetve elkészítettük a veréblakótelep-odút.

Cikkem írása közben következett be hazánk legnagyobb környezetikár-eseménye, a – Madártávtal ezen számában is tárgyalt – vörösiszap-katasztrófa. Sajnos ez is igazolta, hogy a nem kellően megalapozott döntéseink előbb vagy utóbb visszautnnek ránk és környezetünkre.

Orbán Zoltán

Gönye Csaba: Tavasz fototaxis

Polgár Tibor: Nyiladék

Varázslatos
Magyarország
www.varazslatosmagyarorszag.hu

LÁSS CSODÁT!

A Varázslatos Magyarország lélegzetelállító országunk természeti csodáinak, Nemzeti parkjainak és a természetfotózás népszerűsítésére alakult.

Vegyél részt a csoda és egy varázslatos fotógaléria megalkotásában és indulj „Havi természetfotós” havonta, valamint „Magyarország egy napja” évszakonként egy napon kiírásra kerülő pályázatainkon.

A nyertes természetfotók havonta fantasztikus díjakat nyernek, továbbá minden egyes természetfotó a megszerzett pontokkal bekerül a ranglistába. Év végén a kiemelkedő fotók egy díjátadó ünnepséggel egybe kötött kiállításon vesznek részt.

Szeretettel várunk minden pályázót és érdeklődőt és sok sikert kívánunk a pályázat-hoz!

Madárbarát erkély

– 19 madárfióka története

Rövid írásunkban azt mutatjuk be, hogy Budapest egyik panelépületének parányi erkélyén (kisebb mint 1 négyzetméter) miként tudott már 19 madárfióka felnevelkedni. Sokan úgy vélik, hogy egy panelház nem sok lehetőséget kínál a madárbarátok részére, ám egy kis segítséggel, jó szándékkal ezek is madárbaráttá tehetők. Ehhez nyújt segítséget az MME Madárbarát kert programján belül a panel alprogram.

Elsőként egy „B” odú került ki tavalj az erkélyre, amit a széncinegék hamar be is laktak, így naponta nyomon lehetett követni, hogyan hordják a fészekanyagot a szülőmadarak, illetve később miként etetik a fiókákat.

Május közepén hat széncinege fióka hagyhatta el az otthonául szolgáló odút.

Az odú úgy lett elhelyezve, hogy az ablakon keresztül az ágyból is jól látható legyen, így a létező legkényelmesebben lehet megfigyelni a madarak életét. Ebben az időszakban már itató és fürdő is kikerült az erkélyre, ami a nyári melegben nagy segítséget jelentett a cinegeszülőknél és a környékbeli más madaraknak. A folyamatosan karbantartott, tisztított és feltöltött itató a költési időszak után és télen is vonzza a látogatókat.

A környéken azonban nem csak széncinegék élnek, ezért a cinegefiókák kirepülése után újabb faj megtelepítése volt a cél. Erre kiválóan alkalmasnak tűnt az erkélytől nem messze lévő kerek szellőzőnyílás. Ez egy mindkét oldalról fedett, 10 cm átmérőjű lyuk a falban, amit talán az esetleges gázhasználat miatt terveztek oda. Mivel gázt nem vezettek be a házba, az üreg évek óta kihasználatlanul, üresen állt. A külső fedőrács kivágásával megfelelő méretű bebúvó nyílás keletkezett a falon, belülről, a lakórész felől a levehető fedél pedig kiváló lehetőséget jelent a beköltöző madarak életének megfigyelésére. Az előkészítést követő

harmadik napon motoszkálás hallatszott innen: egy házi rozsdafarkú tojó vizsgálta belülről a szellőzőt!

A rozsdafarkúak szívesen megtelepednek a hasonló zugokban, valójában értük történt az előkészítés. A pár nem

is sokat tétozozott, fészket építettek és a tojó hozzálátott a tojásrakáshoz. Néhány hét múlva öt rozsdafarkú-fióka repült ki a fészekből.

Az egész éves itatás mellett telente természetesen etetés is folyik az erkélyen. Az etetőn – a leeresztett relaxa mögül – arasznyi távolságról lehet megfigyelni a táplálkozó, valamint a fagyos időben is nagy fürdőzéseket rendező madarakat.

A sikereken felbuzdulva, s mert a közelben működik egy kis telepük, az idei fecskvédelmi évben molnárfecske-műfészkekkel bővült az erkély madárvédelmi eszközeinek sora, amit egy denevérodu (hiszen a panelházak különösen kedvelt búvóhelyei a város lakó denevéreknek) és egy darázsgarázs is tovább színesített.

2010-ben a „B” odút ismét elfoglalta egy cinegepár, és május 14-én újabb hat széncinege-fióka repült ki az erkélyről. Sajnos a fecskék és a denevérek ez évben még nem foglalták el a számukra kihelyezett eszközöket, de ez nem szokatlan, mert akár több év is eltelik, mire az állatok – különösen a denevérek – megtalálják és elfoglalják ezeket. Ugyanakkor a darázsgarázs lakókra talált, és egymás után teltek meg a lyukak, amit a befalazott bejáratok jeleznek. A darázsgarázsok különféle hártvászárnyú lakói a peterakást követően sárral befalazzák a járatokat, így védve a fejlődő utódokat a ragadozóktól, parazitáktól és a környezeti ártalmaktól. A bábokból kifejlődő felnőtt egyedeknek (imágóknak) nehe-

zen indul az élete, mert át kell rágniuk magukat ezen a sárdugón.

Május utolsó napján egy széncinege – csőrében egy gyökérdarabbal – ismét megjelent az odúnál! Nem is kellett soká

várni, és hat tojás volt már az odúban. Nem tudni, hogy a júniusi rossz időjárás lehetett-e az oka, de csak két tojás kelt ki, viszont ezek a fiókák július 10-én szerencsésen elhagyták a fészket. Így összesen 19 fióka repülhetett ki eddig egy ilyen parányi erkélyről, amely egy panelrengetegben található Káposztásmegyeren.

Az erkélyen eddig megforduló madárfajok: széncinege, kék cinege, barátcinege, csuszka, nagy fakopáncs, tengelic, zöldike, balkáni gerle.

Ha szeretne Ön is hasonló nagyszerű élményeket átélni, de nem tudja, hogyan kezdje el, akkor látogasson el a világhálón az MME honlapján (www.mme.hu) a Madárbarát kert program és a Madárbarát panel oldalra!

INGYENES
ONLINE
FOTÓMAGAZIN
MINDENKINEK!

WWW.TERMESZETFOTOMAGAZIN.HU

MADÁR TARLAT

Palánkai Zsolt 10 éve foglalkozik fényképezéssel, 3 éve túlnyomórészt madarakat fotóz. Kedvencei a ragadozók, de előszeretettel fényképez vízimadarakat is. Hogy a madarak iránti rajongása kiteljesedjen, 2 évvel ezelőtt barátaival elindították a világhálón a birdphotography.hu oldalt, amely kifejezetten madárfotózásra specializálódott. Átmenetileg ugyan nem üzemel az oldal, de hamarosan megújult formában újra megtekinthető lesz (www.birdphotography.hu). Saját internetes galériája megtekinthető a www.palankaizs.hu címen.

Füstös cankó

Egerészölyv

Kis kócsag

Holló

Egerészölyvek párviadala

Kék cinege

NEHÉZY LÁSZLÓ GYÖNYÖRŰ MADÁRFOTÓIVAL MEGJELENT A 2011-ES ASZTALI NAPTÁR!

Kapható az MME Termé-
szetbarátok Boltjában
(1121 Budapest, Költő
utca 21.). **December
23-ig boltunk hétfőtől
péntekig mindennap nyitva
10–17 óra között, így sze-
mélyes ajándékvásárlásra is
van mód. További információ
a világhálón: bolt.mme.hu**

Minden madárbarát olvasónknak
kellemes karácsonyi ünnepeket
és boldog új esztendőt kívánunk!